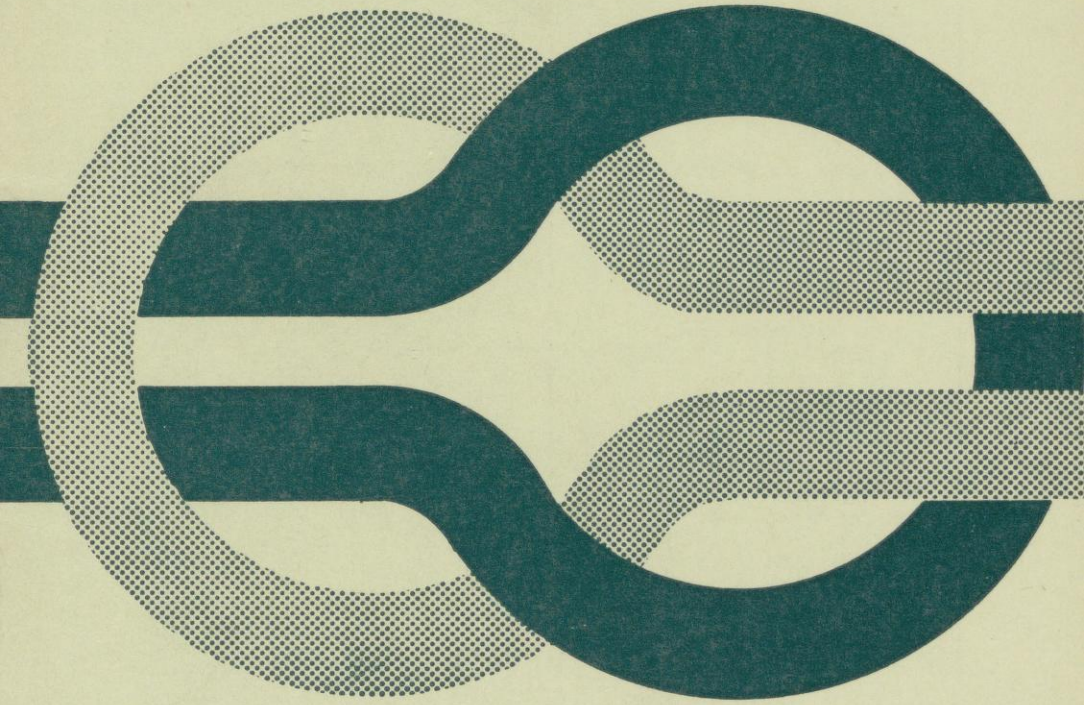
UNIVERSITETSBIBLIOTEKET I OSLO

24. årg. - 1978 - Nr. 4

Rapport

SAMORDNINGSRÅDET FOR
ÅNDSSVAKESAKEN I NORGE

Rapport

UTGIVER: SAMORDNINGSRÅDET FOR ÅNDSSVAKESAKEN I NORGE
SEKRETÆR: ADVOKAT KAARE JØNSBERG, TORGGATEN 10, OSLO 1

Redaktør: Åse Staude

Redaksjonskomité: E. Arnesen, J. Blindheim, E. Jakobsen, O. Ulleberg og K. Werner

Henvendelser angående abonnement og adresseforandringer skjer til forretningsføreren — **Lars A. Koppen, Bølerskogen 48, Oslo 6.**

Innbetaling for abonnement til **postgirokonto nr. 5 09 47 35, bankgirokonto nr. 6222.05.01081** eller til forretningsføreren. Bladet kommer ut med 6 nummer i året. Kontingenten er kr. 20,— pr. år.

Henvendelser ang. annonser og betaling for disse skjer til **Aug. Hanssens Forlag, Ø. Slottsgt. 5, II etg., Oslo 1.** Bankgiro nr. 7001.05.01928.

Manuskripter til «Rapport» sendes redaktør **Åse Staude, Homans vei 18, 1319 Blommenholm.**

Følgende organisasjoner er tilsluttet Samordningsrådet for åndssvakesaken i Norge:

Det Norske Diakonforbund
Nasjonalforeningen for Folkehelsen
Norges Bondekvinnelag
Norges Husmorforbund
Norges Røde Kors
Norsk Folkehjelp
Norsk Hjelpepleierforbund
Norsk Lærerlag
Norsk Sykepleierforbund
Norske Kvinners Sanitetsforening
Åndssvakesakens bestyrerforening
Arb.utvalget for rektorer innen HVPU
Forbund av pedagogisk personale for psykisk utviklingshemmede
Redd Barna

I DETTE NUMMER:

SOR — hva nå?

Organisasjonenes arbeid i omsorgen for psykisk utviklingshemmede

Fylkesrådenes struktur må justeres

Nytt fra Samordningsrådet

Furuly i hverdag og fest

Områdeteamet i område 3 — aktiviteter og planer

Yrkesorganisasjonenes plass i Samordningsrådet

Vi må tro på ungene

Nye bøker

Gledesson

«Er den dypt utviklingshemmede glemt?»

61 000 kroner til fem forskningsprosjekter

Med «Rapport» til Kongsbo

Landet Rundt

«Vårt ansvar»

SOR – hva nå?

Utgangspunktet for frivillige organisasjoners engasjement for psykisk utviklingshemmede er annerledes i dag enn før 1970, og selvransakelse var gjennomgangsmelodien ved Samordningsrådets årsmøte i Kristiansand i juni. Det heter ikke lenger «bygg noe», men «gjør noe».

Har Samordningsrådet fortsatt sin berettigelse? Arbeidet må finne nye veier, ble det understreket. Og det rår usikkerhet om arbeidsmåter og arbeidsoppgaver.

Det er på det medmenneskelige plan vi må virke. Organisasjonene står for solidaritet og samkjensle — at mennesker bryr seg om hverandre, og ikke bare **med** hverandre, som Per Nyhus har formulert det. En ting står imidlertid fast — og tilbørlig understreket i Stortingsmelding nr. 88 og av Sosialministeren ved flere anledninger: det humanitære arbeid er ønsket og må finne sin plass i offentlig regi. Samfunnet har ikke råd til å gi avkall på mennesker som er villige til innsats. Sammen med tilsluttede yrkesorganisasjoner kan Samordningsrådet bli en betydelig ressurs. Og det er i samarbeid med fagfolk, foreldre, fylke og kommunen det har sin oppgave.

Hvilke nye krav bør stilles til Samordningsrådets videre utvikling? Tradisjonelt har det orientert seg til HVPU. Skal det gjelde feltet psykisk utviklingshemmede **alene** i fremtiden? Skal innsatsen rettes mot sterkt pleietrengende? Eller skal den lokale innsatsen bli størst?

Det er nok av oppgaver å ta fatt på — og i lokalsamfunnet er de lettest å finne. Støttekontakt. Ettervern.

Vi er inne i en svak fase nå med budsjettmessige beskjæringer. Nytter det da å snakke om luksusønsker som feriehjem og avlastningshjem? Gjør ikke organisasjonene noe her, ble det uttalt, så blir **intet** gjort.

Organisasjonenes arbeid i omsorgen for psyk. utvikl.hemmede

Oppgavene må løses i åpent samarbeid mellom foreldreforeninger, fagfolk og organisasjoner, mener professor Peter F. Hjort i Nasjonalforeningen for Folkehelsen.

— Man trenger ikke være sykepleier eller lege for å gi det som trengs mest av alt — tid. Tid er den store mangelfaktoren i alle institusjoner, og tid er de frivilliges viktigste ressurs. Kan vi klare å slå hull i gjerdet mellom dem som trenger støtte og de som kan gi støtte — ja, da har vi oppnådd noe vesentlig, sa professor Peter Hjort ved Samordningsrådets årsmøte i Kristiansand i juni.

Frivillige organisasjoner har måttet tåle hård kritikk. Viljen var av og til bedre enn forstanden, og en del kritikk var utvilsomt berettiget. Det har vært behov for Skouen og opprøret mot almisser, barmhjertighet og innsamlinger. Men også den politiske pendelen gjør for store utslag —.

Samfunnet er avhengig av at mennesker har omtanke og omsorg for hverandre. Vi erkjenner at mange problemer for samfunnet og for menneskene har sin rot i at altfor mange strever, kjemper og lider **alene.** Det gjelder spesielt store grupper funksjonshemmede, eldre og kronisk syke, men også alminnelige, friske mennesker. Følgene kjenner vi alle: familie- og ungdomsproblemer, alkohol- og narkotikaproblemer, stress, slitasje og ensomhet.

— Vi skal bare ikke drive frivillig arbeid av barmhjertighet og medfølelse, understreket professor Hjort, — selv om dette er aldri så verdifulle egenskaper. Vi skal drive det av solidaritet og samfølelse, fordi vi ønsker å leve i et samfunn som bygger på slike prinsipper.

En kjent, engelsk samfunnsforsker har brukt blodgivertjenesten som eksempel på en tjeneste mellom mennesker, som hverken er eller bør være til salgs. Vi gir blod — gratis — til ukjente medmennesker, fordi vi ønsker å være solidariske med dem og en gang selv vil trenge samme solidaritet.

Informasjon/opplysning

Vi trenger stadig holdningskampanjer som får enkeltmennesket til å tenke seg om. Det er på tide også i langt større grad å rette kampanjer mot samfunnets holdninger. Informasjonsvirksomheten her må få en skarpere og mer pågående profil, mente prof. Hjort og innrømmet at opplysningsarbeid er vanskelig, fordi man ofte står overfor bivirkninger som ingen ønsker, men like fullt er reelle.

En annen oppgave for organisasjonene — først og fremst interesseorganisasjonene — er å overvåke om samfunnet oppfyller sine forpliktelser overfor funksjonshemmede.

Utnytt ressursene!

— Vi har sterke motforestillinger om frivillig personell i institusjoner, og det er på tide å komme over dem nå, presiserte Peter Hjort. — I England er alle institusjoner åpne for frivillige og det er en alminnelig mening at de gjør godt arbeid og samarbeider godt. Spørsmålet er om hvor grensen går mellom frivillige og fagpersonell.

På et av Nasjonalforeningens landsmøter fortalte en helselagsformann at laget drev en lekegruppe for psykisk utviklingshemmede barn. Dette fremkalte en skarp protest fra en spesialpedagog, som mente at det var aldeles forkastelig og direkte skadelig å la ulært, frivillig personell tukle med slike barn. Det ble dyster stemning inntil helselagsformannen fikk summet seg og sa at en del av dem som drev denne gruppen var kvalifisert til å være foreldre til barna — og da kunne det vel ikke være så farlig å leke med dem?

— Fagpersonell bør interessere seg mer for pedagogiske oppgaver overfor legfolk — å lære pasienter, familie og nabolag til å stole på og utnytte egne krefter i praktiske oppgaver — og vite sin begrensning. Eksperter er til for å hjelpe folk, ikke for å umyndiggjøre dem, sa prof. Hjort og oppfordret foreldreforeninger og fagfolk til å ta opp spørsmålet hva **de** mener man kan bruke organisasjonene til. Praktiske forsøk må legges til rette på en gjennomtenkt måte, og lekegrupper og barnehager synes å være nærliggende oppgaver.

Støttekontakt

— Hovedoppgave for organisasjonene i omsorg for psykisk utviklingshemmede bør være å mobilisere **støttekontakter,** mente Peter Hjort. — Slike kontakter bør påta seg en langsiktig forpliktelse som støtte og avlastning til én eller to familier som de kjenner godt. Denne oppgaven bør bli alminnelig anerkjent, kontaktene bør få et kurs og foreldre til psykisk utviklingshemmede bør oppmuntres til å bruke kontaktene. Foreldre skal vite at dette ikke er almisse, men praktisk samfølelse som de kan ta imot.

Peter Hjort oppfordret foreldreforeninger til å tenke gjennom denne saken. Både Nasjonalforeningen og andre organisasjoner er interessert i å vinne erfaring.

FYLKESRÅDENES STRUKTUR MÅ JUSTERES

Rapport fra tre prøvefylker foreligger nå

Tanken om fylkesråd for opplæring av funskjonshemmede dukket opp i Blom-utvalgets innstilling i 1974. Rådet skulle stimulere fylkenes forskjellige etater til samarbeid, sette nye tiltak igang og avdekke mangler.

— Rapport fra tre prøvefylker (Nordland, Sogn og Fjordane og Vestfold) foreligger nå, opplyste ekspedisjonssjef Johan Bjørge i Kirke- og undervisningsdepartementet på Samordningsrådets årsmøte i Kristiansand i juni. — Den har avdekket meningsbrytninger mellom departement, fylkeskommunale etater og brukergruppene og oppbygningen er gjenstand for revisjon.

Rapporten viser hvor det er svikt og hvor det er for lite penger. Den viser også manglende evne og vilje til å finne utveier.

— Det vil ta tid å omstrukturere samarbeidet, mente ekspedisjonssjefen. — Vi må skille mellom utøverutvalg og brukerutvalg, som så samordner sine interesser og krav i et gjensidig, forpliktende samarbeid og møtes i fylkesråd.

Den største vanskeligheten blir utvilsomt budsjettprosessen — å få millionene inn i en budsjettsammenheng. Departementet må «se» og eventuelt presse frem flere midler. Fylkesrådene møtes i oktober sammen med fire departementer og impliserte, sentrale organer. Sammen med økonomer og jurister må det utarbeides en plan —. Og så er det tid for å **handle.**

Et fylkesråd må ha klør!

— Avgjørende for å få ting gjort er romslig budsjett og eget sekretariat, mente fylkeslege Jon Syse, formann i fylkesrådet i Vestfold, som er ett av prøvefylkene med lengst erfaring. Her har de hatt begge deler, er nå et veltablert råd som gir informasjon (katalog med samlede hjelpetiltak i fylket) og hvor folk kan ringe med spørsmål. Det har også kunnet gjennomføre permanente hjelpetiltak ved forskjellige funksjonshemninger — uten at krav fra HVPU på noen måte er dekket. Midler til start av lekotekvirksomhet er gitt, tiltak for autistiske barn er under arbeid, likeledes vernede boformer og arbeidsmuligheter for psykisk utviklingshemmede.

Han fant imidlertid samarbeid med foreldreforeningene vanskelig. Utålmodige og bevisste foreldre krever stadig flere tilbud ut over skoletid — og avlastningstiltak er krevende å arrangere.

Fylkesrådet i Vestfold har eksi-

stert siden 1968, startet med åtte medlemmer (oppnevnt av fylkestinget) og senere utvidet til 14 (med to foreldrerepresentanter). Rådet møtes 5-6 ganger i året, med hyppige småmøter for enkelte medlemmer.

— Det er nødvendig med fylkesråd, presiserte dr. Syse. — Det skal være «den dårlige samvittighet» i fylket, hvis oppgave er å klarlegge behov, gjerne tallmessige utredninger som bevilgende myndigheter kan gå med på. Kommunene har sitt klare ansvar for mange oppgaver, men informasjonsbehovet er enormt.

Menneskene i fylkesrådet må ville noe med arbeidet. Vi trenger råd som ikke er altfor snilt, som har **klør** — og muligheter for å **bruke** klørne!

«Vi er på vei»

— Fylkesrådets effektivitet varierer fra fylke til fylke, avhengig av erfaring og økonomi, slo områdeoverlege i Buskerud, **Ingrid Lycke-Ellingsen** fast i sitt innlegg på årsmøtet. I Vestfold er budsjettet på 100 000 kroner, i Buskerud har vi 6 000,— (med sekretariat hos skolesjefen). Vi er imidlertid på vei.

Men fylkesrådet er i seg selv funksjonshemmet, mente områdeoverlegen. Det er intet utøvende organ, men et rådgivende for alle grupper funksjonshemmede, uten mulighet til å prioritere psykisk utviklingshemmede spesielt. Derved kan forslag og idéer fra HVPU lett bli liggende i en tornerosesøvn i fylkesrådet. Helsevernet for psykisk utviklingshemmede har imidlertid håp om at fylkesrådet med tiden kan virke etter sin hensikt.

På hvilke områder kan HVPU ha nytte av fylkesrådet?

— Da må vi se på opplæring i videste forstand, understreket Lycke-Ellingsen. Med skikkelig registrering og kartlegging ute i kommunene er det duket for behovsanalyse, som gir grunnlag for opplæringsdiskusjon i fylkesrådet, som så må komme med konkrete tiltak om ansvarsfordeling grunnskole/videregående skole.

— Nå er det på tide at den videregående skole kommer sterkere inn i bildet, ikke minst av psykologiske grunner presiserte områdeoverlegen. — For klienten er det utvikling bare det å flytte et hakk oppover til ungdomsskole eller yrkesskole — og ikke bare bli gående i barneskole hele livet (selv om opplæringen er den samme på de forskjellige steder).

— I opplæringssituasjonen må fylkesrådene også vurdere lekotekvirksomhet, integreringsproblematikken, skolens tilgjengelighet for funksjonshemmede og kunnskap om psykisk utviklingshemning hos skolepersonalet.

Av største viktighet er det også å få gjennomdiskutert samarbeidsprosjekter, skole/arbeidsmarkedsmyndigheter/trygdemyndigheter.

Med stramt arbeidsmarked stiller funksjonshemmede svakt i konkurransen, og tilrettelegging av arbeidssamvirke, vernet industri og fleksible trygdeordninger er høyst

Nytt fra Samordningsrådet for åndssvakesaken i Norge

På Samordningsrådets årsmøte i Kristiansand i juni ble nestformann Orvar Thorsrud, Hamar, enstemmig valgt. Det samme gjelder to nye medlemmer, Ragna von Riegen, Norges Røde Kors, Kristiansand og Solveig Bele, NKS, Ålesund.

Som varamann til Arbeidsutvalget ble enstemmig valgt Solveig Møller, Norsk Sykepleierforbund, Oslo, Odd R. Berg, Nord-Norges Åndssvakehjem og Asbjørn Langeland, Norsk Hjelpepleierforbund.

Som ledd i en forlengst planlagt forenkling av Samordningsrådets vedtekter, er 2. og 3. ledd i § 10 nå sløyfet, og den opprinnelige ordlyd opprettholdes:

§ 10

Helsedirektoratet skal være representert i Arbeidsutvalget ved et konsulativt medlem. Arbeidsutvalget kan knytte til seg andre konsultative medlemmer og oppnevner utvalg for spesielle oppgaver.

For å tjene åndssvakehjemmenes interesser skal Samordningsrådet ha et fast utvalg på 5 medlemmer med personlige varamenn, 3 fra styrene for hjemmene, 1 fra Bestyrerforeningen, 1 fra Samordningsrådet. Det faste utvalgs innstillinger sendes Arbeidsutvalget til videre behandling og ekspedisjon. Det faste utvalget oppnevnes av Samordningsrådets Arbeidsutvalg etter innstilling av styrene for hjemmene og Bestyrerforeningen.

Utvalget konstituerer seg selv. Funksjonstiden er 2 år. Første gang utgår 3 etter loddtrekning. Gjenvalg kan foretas.

---

påkrevet. Samtidig må botilbud i nærheten av skole/arbeidsmuligheter legges til rette.

Eksempler på andre samarbeidsprosjekter er når skole- og kulturstyre i fylkeskommunen går sammen om idrettsstevner, kurstilbud og etablering av ungdomsklubber.

Informasjon

Med den relativt brede sammensetning fylkesrådet har burde det fungere som **høringsinstans** og kunne gi uttalelser om spesielle ting i kommuner, fylker og stat, samtidig som egne pressemeldinger fra fylkesrådets virksomhet burde være en selvfølge.

Brukerne må få katalog med samlede tilbud til funksjonshemmede (slik Vestfold har). Såvel publikum som offentlige etater må få informasjon om gjennomførte tiltak.

— I noen fylker benyttes den konsulentstilling som er øremerket funksjonshemmede (ved fylkeslegens kontor) til å arbeide utenfor tradisjonell møtevirksomhet i fylkesrådet, uttalte Ingrid Lycke-Ellingsen. — Dette gir større mulighet for oppfølging og gjennomføring av tilbud ute i felten.

Furuly i hverdag og fest

— Millionene, som på landsbasis var til fordeling til utbygging av omsorgen for psykisk utviklingshemmede, var en gullgruve for oss. Vi hadde planene klare, satte tegninger i gang og sørget for å overholde søknadsfrister — og nær én million kroner falt på oss.

For første gang i Furulys historie vil boforholdene nå være på høyde med vanlig boligstandard her på Vestlandet. Og da er egentlig Furuly i en lykkelig situasjon, sier tidligere (nylig avgått) bestyrer gjennom alle disse år, Gunnar Brekke.

Med smått og stort har Furuly nå 30 bygninger. Mye er bygget om, men funksjonell er institusjonen blitt. Siste tilvekst er åtte nye eneboliger, som ble offisielt åpnet ved 25-årsjubiléet i sommer, da «Rapport» tok institusjonen i øyesyn. I virkeligheten har de vært i bruk i nesten ett år. I hvert hus bor 6—8 klienter, som deler tilværelse med felles oppholdsrom og kjøkken og ellers egne soverom. Sammen med betydelige bygningsmessige forbedringer i institusjonen forøvrig, ble bostrukturen — og dermed også omsorgsstrukturen — ny og lovende for de vel hundre klienter som har sitt hjem her. Gledelig er det da å konstatere at bosituasjonen har utviklet beboerne positivt. Fremgangen er påtagelig, ble det sagt.

Men Furuly i fest er én ting, hverdagen noe annet. Og det er flest av dem, hvor «sorgen og gleden vandrer til hope». For beboere, for personale. Muligens satte bestyrer Oddmund Sagstad tingene på plass da han presiserte at de la vekt på å være «alminneilge».

Personalsituasjonen

«Furuly-folket» er et begrep som står for stabilitet og trivsel. Men her som andre steder er avdelingene for svakt bemannet i forhold til klientenes assistansebehov. Det er stor spredning når det gjelder førlighet og funksjonsnivå. Over halvparten av klientene trenger stadig tilsyn, like mange er pleiepasienter.

— For å styrke service for klientenes primærbehov har det vært nødvendig å omdisponere lønnsbudsjettet, sier Brekke. På den måten blir tilbudet svekket når det gjelder aktivisering og arbeidstrening, stillinger som fylket og departementet har godkjent. Dette er et beklagelig faktum, men vi hadde intet valg.

— Bør fagopplæring være obligatorisk?

— Ikke nødvendigvis. Jeg mener det er viktigere at personalet har variert bakgrunn og interesser. **Så** kan vi heller sirkle inn fagspesialitetene —. Fundamentalt for utvikling er å bli vist respekt. Dette

gjelder jo for alle mennesker. Bli vist tillit og ansvar. Vi har erfaring for at utviklingen skjer ved utfordringer.

Avgjørende for trivselen er nok også det nære og åpne foreldresamarbeidet. En felles besøksdag hver måned samler 60—80 foreldre/søsken/pårørende hver gang, foruten naturligvis «åpent hus» nårsomhelst.

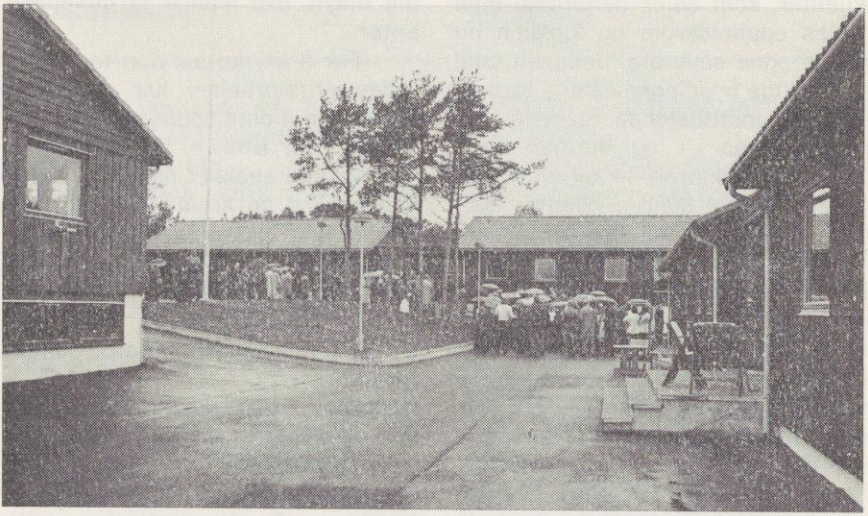
— Samværet holdes på det hverdagslige plan, sier Brekke, — åpent og direkte.

Opplæring

Skolen kom forholdsvis sent i gang på Furuly, så opplæring prioriteres. 6 av klientene får nå én eller annen form for undervisning. Noen har «kombinerte opplegg», og skolen går langt ned til grunnleggende ferdigheter. Det er vanskelig å gi meningsfylt opplæring for klienter med stort pleiebehov. 14 mangler fremdeles tilbud.

— Men skolen foretar kontinuerlig revurdering av skoletilbud og behov, understreker skolens rektor, Olav Haldorsen. — En lærer har som oppgave å observere. Denne vurdering er vanskelig og baseres på skjønn. Vi har imidlertid psykologbistand en dag i uken, som er med i miljøet og samarbeider godt. I klar observasjonssammenheng kan også denne såkalte «one way screen» være nyttig, sier Haldorsen og peker på et slags speil i observasjonsrommet. — Når lemmen er fjernet kan observasjoner foretas fra naborommet — uten å bli sett.

Ellers er lærerne nødt til å improvisere. Læremidler er mangelvare, og inne i materialrommet blir

Åtte nye eneboliger ble innviet på den våte jubileumsdagen
(Foto: Magne Henriksen, Erdal)

mesteparten av undervisningsmateriellet til. Det sier seg selv at elever fra 7—40 år ikke kan bys samme lærebøker.

Forøvrig finnes rene sysselsettingsgrupper på Furuly. Noen er opptatt med vedlikeholdsarbeid, andre i arbeidsstuer. En del har fulldagsbeskjeftigelse på selve institusjonsområdet med støping av heller, som blir solgt til hagebruk eller som bygningsplater.

Daglig samlingsstund i kapellet

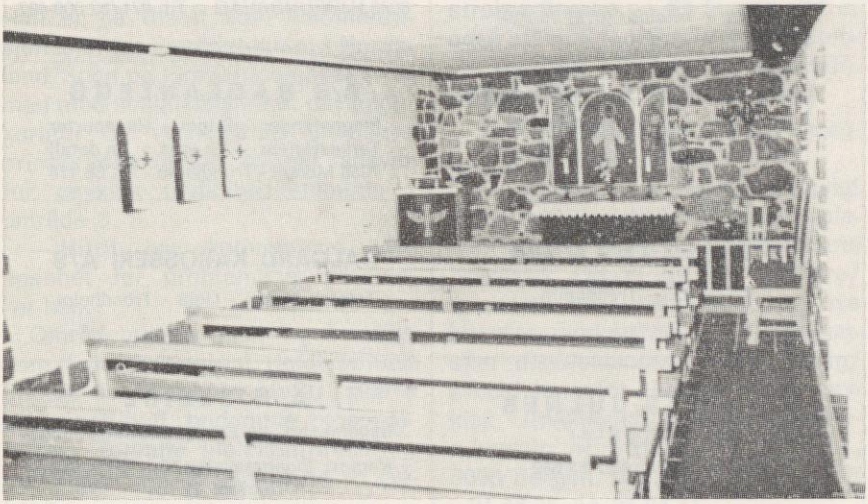
Typisk nok var også det vakre kapellet tiltenkt annet formål. Men vaskekjelleren ble plassert annetsteds, og «eit lite, men intimt kapell — i ein vaskekjeller er med meisterhand omskapt til det vakraste kyrkjehus i Askøy og langt vidare med» som «Askøy Tidend» skrev om vigslingen i 1966. «Kapellet har fått ein særegen dåm av antikk kunst og moderne lyseffekt».

Furuly kapell er blitt en del av hverdagen. Her er samlingsstunden hver morgen og her får beboerne kristendomsundervisning og sosial trening ved gudstjenester, andakter, konserter o.a. Her foregår konfirmasjon, vielser, begravelser —.

— Det er umulig å måle omfanget av opplevelser knyttet til kapellet, sier husmor Gerd Brekke. — Vi kan i beste fall håpe at kapellet formidler noe av verdi for den enkelte — uansett.

*

Annen form for sosial trening får beboerne 3-4 ganger i uken på «Furukro», kafé og snackbar, som forlengst står oppført på ønskelisten «utvidelser». Det er bare sitteplasser til halvparten når beboerne går på kafé. Men så snart jukebox'en hyler ut siste hits, er alle med i dansen — og plassproblemet nesten eliminert.

Furuly kapell.

HARALD HATLING EFTF. A/S
Fjordgt. 38
Trondheim — Telefon 27 045

A/S SELSBAKK FABRIKKER
Boks 2027
Trondheim — Telefon 35 020

SCHØNNING BETONG A/S
Ferdigbetong
Tlf. 44 102 - 44 108 -Årødalen - Molde

INDBO A/S
Alt i møbler
Fjordgt. 78 - Trondheim - Telefon 25 980

NIK. HAUGRØNNING
Mek. Verksted
Bodsberg - Telefon Trondheim 75 102

TORSTEIN OFTEDAL
Transport og Kranservice
Tlf. 54 310 - 54 164
4054 Tjelta — Stavanger

TROMI FABRIKKER
Trondheim — Telefon 39 920

A/S EPA LAVPRISMARKED
O. Trygvasonsgt. 28 — Trondheim
Sentralbord 27 070

OLA ONSØYEN A/S
Spesialfabrikk for trapper
Melhus - Telefon (075) 70 350

VESTLANDSKE SPENNBETONG A/S
6063 HJØRUNGAVÅG - Tlf. 071/82 000-497

LARS LEGERNES & CO. A/S
Maskiner - Verktøy - Motorer
Telefon 52 822 — 6400 Molde

A/S HAGEANLEGG
Flaggstenger - Stiger - Hageporter
Tørkestativer - En gros - En detalj
7056 Moholt - Trondheim - Tlf. 38 176

BO-HJØRNET A/S
Tlf. 28 655 - Trondheim

DALGÅRD KAROSSERI A/S
Telefon 59 220 - Ugla - Trondheim

MATHIAS JULNES
Byggmester
Molde — Telefon 53 042

A. H. SLEIRE
Byggmester- og Entreprenørforretning
Kontor: Eigarnesveien 59 - Stavanger
Telefon: 27 701

Fremtidsplaner

Arbeidssituasjonen for de ansatte er blitt bedre, omsorgstilbudet bra. Alt er relativt — og alt kan bli bedre. Tradisjonen tro er videre utbyggingsplaner allerede klare.

Aktivitetsbygg står høyt på ønskelisten og kan bi verdifulle tilbud til alle, også de mest pleietrengende. Utbygging av dagsentret er også et mål å arbeide mot. Videre er det ønske om å etablere friere boformer for enkelte klienter utenfor institusjonen på Askøy samt vernede arbeidsplasser i nærmiljøet.

*

Områdeteamet i område 3 — aktiviteter og planer

Ny bestyrer ved Furuly er altså Oddmund Sagstad. Gunnar Brekke har tatt avskjed med institusjonen i denne omgang etter 25 års virke. Han er nå tilsatt som administrasjonssjef for områdeteamet i Hordaland/Sogn og Fjordane og skal sammen med sosialkonsulent, psykolog, kurator og vernepleier aktivisere primærkommunene til økt ansvar for psykisk utviklingshemmede i område 3.

— Hittil har kommunene vist åpenhet for problemene, presiserer han.

Områdeteamet skal også virke som fylkeskommunal rådgiver ved opptak av klienter i HVPU, skaffe omsorgstilbud, bedømme omsorgsformer, forvalte pleiekontrakter og planlegge videre tiltak i de to fylkene.

— Vi er nå klar til målsettingsdebatt til høsten — basert på behovsanalyse, forteller Brekke. — Den avslører manglende tilbud av forskjellig art. Noen tiltak er allerede godkjent i Sogn og Fjordane, nemlig «Nordfjordheimen» i Sandane med plass til 32 psykisk utviklingshemmede, vesentlig voksne, og kan tas i bruk over nyttår. «Yksnebjørheimen» i Dale i Sunnfjord vil i sin tid gi plass til 17 klienter.

I Hordaland vil «Nordhordlandstunet» og «Bjørketeigen» stå ferdig innen to år, likeledes distriktsheiheim i Kvinnherad.

Behovsanalysen avslører imidlertid manglende lokaltilbud som står for tur og ennå ikke er godkjente i begge fylker: i Årdal, Vågsøy, Førde og Sogndal, i Os og Fjell, Stord, Radøy, Odda og Loddefjord.

— Nedbygging av Vestlandsheimen er utenkelig hvis ikke distriktene kan ta imot klientene, understreker Brekke. — På lengre sikt er også målet å få klienter bosatt utenfor området tilbake til sitt opprinnelige fylke.

— Er områdeteamet også beregnet på privatpersoner?

— Naturligvis. Vi hjelper så langt vi kan familier med psykiske problemer knyttet til familiemedlemmets handicap. Og vi hjelper foreldre/foresatte med innmelding av nye klienter, med søknader om internat- eller daghjemsplass, vernet bolig/arbeid innenfor Helsevern for psykisk utviklingshemmede. Kontoradressen er Strandgt. 18, 5. etg., 5000 Bergen, tlf. 21 17 13 - 21 95 77 - 21 48 35 og 21 84 11.

H. ESHEIMS ENKE
Alt i Kolonial
Skårergt. 177 - Haugesund Tlf. 22 290

BRØDR. HASSELQUIST
Pølsefabrikk
Vikse - Haugesund - Tlf. 38 299 - 22 160

KRISTIAN LINDTNER SIVERTSEN
Aut. Rørleggerforretning - Rørhandel
Kirkegt. 132 - Haugesund - Tlf. 25 681

H-Pannen
HAFRSFJORD INDUSTRI A/S
Telefoner 90 003 - 90 049 — Stavanger

LERSETHs GARTNERI
Sverredalsvei 21 — Trondheim
Telefon 59 488

ARNE's CENTER
Inneh.: Kjell Arne Bærby
Brødløs — Telefon Halden 81 595
Moderne Matcenter — Lave priser
Alltid ferske varer:
Kjøtt - Påleggsvarer - Oster

Gullsmed
ARNOLD KARLSEN A/S
Haraldsgt. 143 - Haugesund - Haraldsgt. 183

EIDSBERG SPAREBANK
Opprettet 1848
Heggin, 1850 Mysen — Tlf. 89 12 16

AASE's GARN & BRODERI
Storgt. 10 B - Halden - Tlf. 81 916
Godt utvalg i Broderier

H. ANDERSEN
Bøker - Papir - Hobby
Storgt. 16 - HALDEN - Tlf. 82 424

VIKING FABRIKKER A/S
Mineralvannfabrikk
Tlf. 22 538 - 26 644 — Haugesund

T. C. LINDELAND A/S
Byggmesterforretning
Karmsundgt. 175 — Haugesund

Besøk
FESTIVITETEN RESTAURANT
HAUGESUND
Telefoner: 22 114 - 22 565

BUØY OG HUNDVÅG LAKKERING
Alt i Lakkering
Engøy 18 A - Stavanger - Telefon 48 042

KARLY MELBERG
Blomsterforretning
Peder Klowsgt. 34 — Telefon 22 361
STAVANGER

Når det gjelder Møbler - ta turen til oss
BYÅSEN MØBEL & UTSTYR A/S
Smistadkrysset — 7034 UGLA
Tlf. (075) 59 735

YRKESORGANISASJONENES PLASS I SAMORDNNGSRÅDET

Formannen i Norsk Sykepleierforbund maner SOR selvransakelse

Det er verd å merke seg at yrkesorganisasjoner tilsluttet Samordningsrådet er få og medlemsskapet forholdsvis ungt. Men både Norsk Lærerlag, Norsk Sykepleierforbund og Norsk Hjelpepleierforbund representerer en stor gruppe mennesker.

Hva ligger i dette medlemsskapet? Hva kan de gi — og hva får de igjen? Hvordan kan de gjensidig påvirke hverandre?

— Nøkternt sett tror jeg yrkesorganisasjonene kan lite gjøre i egen kraft, mente formannen i Norsk Sykepleierforbund, Kjell-Henrik Henriksen på Samordningsrådets årsmøte i Kristiansand i juni. — Få medlemmer innenfor yrkesorganisasjonene er engasjert i HVPU, og mulighet for intern kursvirksomhet er tilsvarende begrenset.

Organisasjonene er imidlertid generelt mer aktive nå enn før i den politiske debatt, mente formannen. Interesse for psykisk utviklingshemning er større enn tidligere, yrkesorganisasjonene er en meget vesentlig ressurs i denne sammenhengen og kanskje kan HVPU profitere på dette. Økende interesse burde få debatt igang i fagtidsskrifter — og kurs og seminarer vil kunne bidra til utvidet faglig engasjement. Foreløpig vies problemene liten oppmerksomhet.

Men yrkesorganisasjonene i Samordningsrådet venter også noe igjen, og Henriksen påla SOR å ta initiativ overfor dem, å gjennomtenke hva det kan gjøre så organisasjonene gjør en bedre jobb. SOR må gjøre Kennedys ord til sine, slik han formulerte dem til den amerikanske befolkning: «Spør ikke hva Amerika kan gjøre for deg, men spør hva du kan gjøre for Amerika. Og fortell meg hva jeg kan gjøre for at du kan gjøre din jobb bedre».

— Maktstrukturen i samfunnet er forandret, sa sykepleierformannen. — Hvorfor er ikke Norske Kommuners Sentralforbund, fylkeskommunene eller kommunale opplærings- og uviklingsfond represenert på årsmøtet? Arbeidsgiverne må få forståelsen for organisasjonenes orientering mot faglig kurs -og opplysningsvirksomhet. Vi må få dem som sitter på pengesekken over på vår side, få dem til å innse at helsevern for psykisk utviklingshemmede ikke er et marginalområde som man bare støtter for skams skyld.

Eksklusive smørbrød og koldanretninger
bringes over byen og distriktet daglig
HØLEN KAFÉ
1550 HØLEN — Telefon 95 75 57

GUTTORM HENDEN
INGENIØR- og RØRLEGGERFIRMA
Torshovgaten 4 — Oslo
Telefon 37 91 32

VEITVET SUPERMARKED A/S
Veitvetveien 8 - Tlf. 25 21 78 - Oslo 5
Alt i Dagligvarer

GARNKROA A/S
Kaigt. 19 - Haugesund - Tlf. 22 833
Godt utvalg i garn og mønster
Postordreforretning

Ved besøk i TVEDESTRAND
anbefales min kafé
Trygve Arentsen & Co
Bakeri og Konditori

Kongsvinger Transport & Spedisjon
Transport i inn- og utland
Kongsvinger — Sentralbord (066) 15 466

KAFE HENRIK
Skien - Tlf. 23 670
Grill - Kafeteria med god mat
Hyggelig atmosfære

INTERHUS A/S
Entreprenør & Byggmesterforretning
Skien - Tlf. 23 892 - 27 829

ROSENVOLD KLÆR
Herreekvipering — Alt i Herreartikler
3700 SKIEN — Telefon 22 509

KONGSVINGER ELEKTRISKE A/S
Brogt. 16 — Telefon (066) 15 336
2200 KONGSVINGER

MIDTNORSK INDUSTRI
8700 Nesna - Telefon 21 - Privat 206
Spesialitet:
ARBEIDSBRAKKER - HYTTER

Benytt
ULTRA OFFSET A/S
Osloveien - Telefon 15 433 - Kongsvinger

SIGNE PEDERSENS EFTF.
MANUFAKTUR — KONFEKSJON
Nesna

BRØDR. LUNDAL
5540 Førdesfjorden - Telefon 36 577
Kjøttindusri — Dagligvarer

SIGURD JOHANSSON
Mek. Verksted
Ulsmågveien - 5050 Nesttun
Telefon (05) 10 02 60

Ing. A. SLETTEN's Eftf.
Ingeniør Kåre Vartdal
Ø. Nesttunvei 12 - 5050 Nesttun
Telefoner 22 03 33 - 22 04 94
Elektrisk forretning
Alt i elektriske installasjoner
Planlegging og utførelse

Vi må tro på ungene

Vi skrev i fjor (Rapport nr. 2—77) om ettårig prøveordning med integrering i normalskolen av fire hjerneskadde barn fra forskjellige kommuner i Østfold. Utgangspunktet var foreldrenes ønske om å ha barna hjemme, og hvordan initiativ fra skolepsykologisk kontor førte til interkommunal spesialklasse i en moderne barneskole, hvor de bygningsmessige problemer var minimale. Foreldrene var aktivt med i planleggigen hele tiden.

Vel, året er omme. Erfaringer er gjort. Og problemfritt har det ikke vært. Gruppering, er det bare plassering — eller er s a m s p i l l mulig? Viser avvikerbarna trivsel? Har skolens lærere tro på tiltaket?

— Våre unger er med på å skape holdninger som kan komme flere til nytte, sier logoped Sidsel S k j e l s t a d til Norsk Skoleblad nr. 6—78. — Vi tillegger ofte ungene vår innstilling og glemmer at holdninger skapes gjennom direkte kontakt med mennesker. Vi må begynne å tro på ungene —.

Spredningen innad i gruppen er stor. Den ene gutten, hvis CP særlig affiserer bena, er lik førsteklassinger flest, men med dårlig artikulasjon, lite ordforråd og uklare begreper. Piken i rullestol derimot, er sterkt angrepet av CP og trenger hjelp til det meste — kan hverken gå eller stå — har store talevansker og problemer med å bruke hendene. Også de to andre viser store atferdsavvik blant skolens øvrige 130 elever, med ustø gange og talevansker.

Startfasen

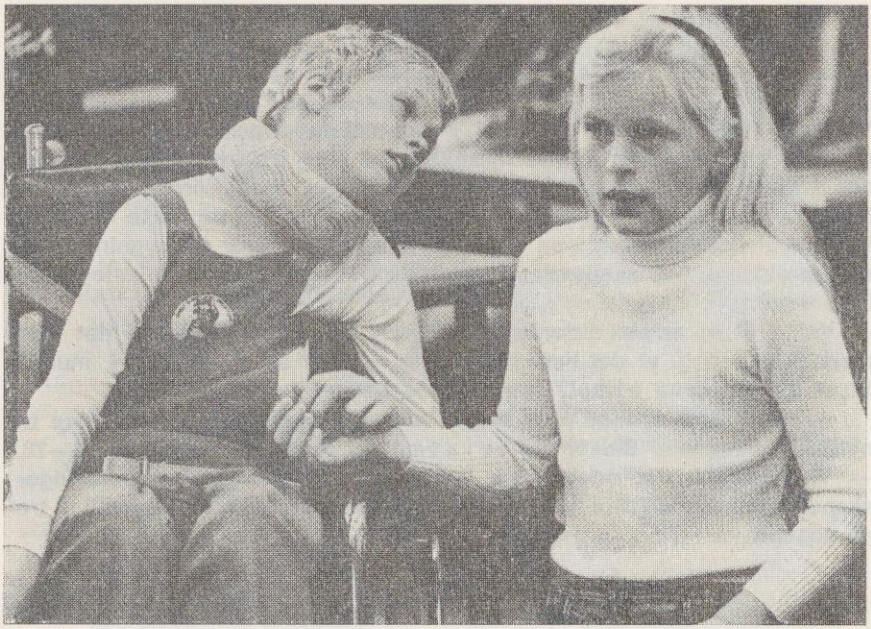
— De første ukene var et fysisk slit, forteller Sidsel Skjelstad. — Vi holdt på med ungene hele tiden og skjønte ikke hvor fort en skoledag kunne gå. Riktignok varte den bare tre timer i begynnelsen, men dagene forsvant for det meste med å gå ut og inn — kle av og på — ta ranselen opp og legge den ned.

Friminuttene måtte brukes til kontakt med skolens øvrige elever. Det gjaldt å vise seg frem! Bli en del av bildet.

— Vi benyttet enhver sjanse til kontakt, forteller logopeden. — Stadig trengte vi å forklare hvorfor vi gjorde sånn og sånn, hva vi kunne og ikke kunne, at vi måtte være forsiktige for ikke å ramle, at det var vanskelig å tygge med munnen igjen osv.

Fordomsfritt kom barna våre elever i møte, og i løpet av få uker var samspillet i gang. Vi fikk vite litt om navn, familie, skolevei osv.

En liten pike fra 1. klasse, tilhørende et annet trossamfunn og derfor fritatt for kristensdomsundervisning, var dypt fortvilet over å bli satt utenfor. Hun og hennes

Hvor ble det av erting, mobbing, angsten, taperne? De spørsmål vi voksne stilte oss . . . Bildet er av helt andre barn på en annen skole, nemlig Hellemyr ved Kristiansand. Så går det altså an — andre steder også. (Foto: NTB)

søsken ble faste gjester i gruppen og har hatt svært positiv betydning for dem. Utallige ting kan nemlig gjøres sammen.

Hva er skjedd?

— Det er vanskelig å sette ord på hva som er skjedd i forholdet elevene mellom. «Det er så godt å være på skolen når dere er her», har vi fått høre. «Det er mye morsommere de dagene dere er her». Elevene har fått noe nytt inn i skoledagen, et nytt «tilbud» i friminuttene. Særlig mer ressursfattige elever føler dette. De har fått noe å være opptatt av.

Etter hvert har også spesiallærerne gjort seg overflødige ute i friminuttet. Det er ikke lenger behov for forklaringer og meglinger, elevene har selv overtatt rollen. Og det er lang venteliste på å få kjøre rullestolen.

— Kontakten mellom elevene er i høy grad tosidig, understreker Sidsel Skjelstad. — Det er ikke de andre som er snille mot oss. Det er absolutt gjensidig.

Piken i rullestol, som før ble betegnet som sur, sta og negativ, fikk rapport fra sin tidligere institusjon etter kontroll der, hvor de påpekte at hun var blitt positiv, blid og fornøyd.

En av guttene med store atferds-

avvik ble bare langsomt annerledes. Kontaktflaten ble mer nyansert. Han fikk venner, hadde sine favoritter blant to piker i 5. klasse og viser nå bare positiv atferd.

Det har vist seg at kontakten er i ferd med å etablere seg også utenom skoletid.

Pedagogikk er avhengig av trivsel

Språklig sett har elevene gjort fremgang ved å ferdes i et positivt språkmiljø. Ved siden av individuell snakketrening oppstår normale situasjoner der de har bruk for språket. Noen snakker med dem og får dem til å prate.

Ungene får forståelse for akseptabel atferd ved erfaring — og det er viktig, understreker logopeden.

Hva med de faglige prestasjoner?

Det er av underordnet betydning, i hvert fall i oppstartingsfasen, mener hun. Pedagogikk er avhengig av trivsel. Skoletilbudet kan ellers bli forholdsvis likt uansett hvor eleven får det.

Hvor ble det av erting, mobbing, angst, tapere? De spørsmål vi voksne stilte oss, med voksenholdning skapt gjennom antagelser, mistenksomhet og teoretisk viten.

— Jeg tror våre unger er med å skape holdninger som kommer flere til nytte. Jeg tror absolutt at de fleste elevene har lært å forstå at også våre unger har mye å gi, noe verdifullt som det i dag er vanskelig å forstå den hele og fulle betydning av. På en eller annen måte «løser de opp» forholdet mellom mange av elevene, ved menneskelighet og varme.

NYE BØKER

«Psykisk utviklingshemmede i hjem, skole og samfunn» heter en og a jourført utgave av Psykisk utviklingshemning», som NFPU var med å utgi i 1972 og som dannet grunnlag for omfattende kursvirksomhet.

Siden dengang har nye ting skjedd, ikke minst på skolefronten. Den reviderte utgaven tar opp spørsmål om integrering i vanlig skole og barnehage, videregående opplæring og spesialskolenes nye rolle. I tillegg har boken følgende hovedkapitler: Familieveiledning. Hva er psykisk utviklingshemning? Behandling — en omfattende oppgave. Stimulering, aktivisering, læring. Skole og samfunnsliv. Rettigheter og plikter.

For usikre foreldre kan boken tjene som oppslagsbok, nyttig også for fagfolk og ansatte i forvaltningen. For spesielt interesserte vil boken være velegnet som studiemateriell ved gruppearbeid — med spørsmål og diskusjoner etter hvert kapitel.

PSYKISK UTVIKLINGSHEMMEDE I HJEM, SKOLE OG SAMFUNN

Forfattere:
psykolog Jossi Mordal
overlege Hallvard Vislie
overlege Ingolf Gimse
logoped Erik Evang
psykolog Eiliv Solum
rektor Orvar Thorsrud
journalist Gerd Benneche
NKS-forlaget, 180 sider, kr. 48,—.

GLEDESSON

Då du enno var ein tanke
dansa alle kromosomar
for den store gledessonen
far og mor sin alderstrøyst.

festen var vilter
og då dei par for par
gjekk til si gjerning
var der ein for mykje
ingen såg han kom
han berre var der
sprudlande ivrig til å hjelpe

hadde si eiga meining
slik skal ein gledesson vere:
korte fingrar
stor tunge
tett kropp
skeive auge
og aldri bli vaksen

han fekk det som han ville
men så rar sa folk
ikkje som oss sa dei
og vende seg bort

Du står og speidar etter meg
langt borte høyrer eg munnspelet
ditt
du blæs glede inn i meg

men mi glede vert lita mot di
berre fordi eg kom
du klemmer meg
og trykker meg full av våte kyss

du gledesson
så breddfull av menneske
som aldri vart avstumpa stivna
normal
som kysser i mørke.

Knut Østrem

«Er den dypt utviklingshemmede glemt?»

— Er den dypt utviklingshemmede glemt? spør kurator **Siv Fagerlund** i det finske tidsskriftet «Läka och Lära». De mangler både interesse og oppmerksomhet, denne gruppen mennesker, mener hun. Det kjølig-medisinsk-observerende menneskesyn, som ser på klienten som **objekt,** har altfor lenge vært dominerende. At leger har kunnskap om medisinske aspekter på dypt utviklingshemmede er helt klart. Men dette er bare delkunnskap, og på ingen måte **helhetssyn.**

Hva betyr tausheten og tomrommet omkring lavtstående språkløse? Hva har de å uttrykke seg med for å bli forstått? De har kroppen, ansiktet, sine grimaser, sin gråt og sin latter. Et språk som vi er uvant med å tolke og ta på alvor — og har vanskelig for å påvirkes av.

Hva sier de oss disse krampaktige kroppene, med oppheiste skuldre, stive ansikter, uttrykksløse øyne? Hva sier de oss disse mennesker som rugger på en stol, eller ruller på gulvet.

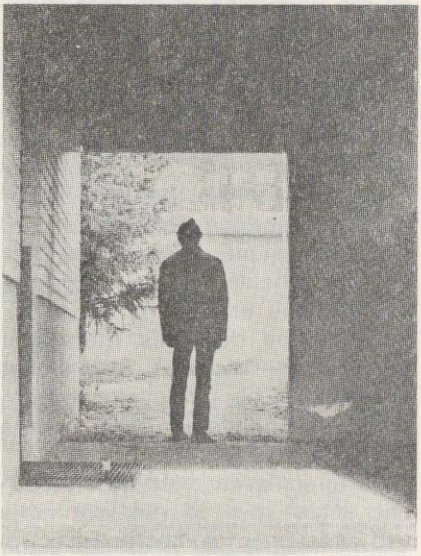
Vi er vant til å se dem, og vi tenker: de er dypt utviklingshemmede. Med dem kan vi intet gjøre.

Er forskjellen så stor?

Hvem har sagt at en dypt utviklingshemmet ikke uttrykker det samme med sitt kroppsspråk som du og jeg? Er jeg redd og usikker, spenner jeg også musklene. Blir jeg ikke forstått — og stadig redd og usikker — kanskje jeg også snur ryggen til alle mennesker og vil være i fred. Kanskje er jeg ikke annerledes bortsett fra at jeg har språk. For jeg kan si fra: jeg vil ikke bo her, jeg trives ikke og vil ikke behandles som en pakke.

— Personlig tror jeg vi er like, men vi mangler innsikt, våger ikke lytte oss inn i den lavtståendes verden og prøver å tolke deres språk, så vi må gjøre noe for å forandre deres livssituasjon, sier kurator Fagerlund.

Refleksjonene er gjort etter gruppearbeid med pleiepersonalet og deres klienter — 26 voksne utviklingshemmede, hvor samtlige fungerer på alderstrinnet ½—1½ år — på Kårkulla Centralanstalt.

Hva vil han — den språkløse?

På gulvet, i en avslappet atmosfære uten krav og rutiner — hvor man bare **er** — kunne også klientene slappe av. De slo seg ned hos dem de likte best av personalet, noen ønsket kroppskontakt, andre ville bare være med eller holde i hånden. Noen slappet så totalt av at de sovnet. Sov skjønt og trygt, omgitt av mennesker som var ufarlige.

— En av guttene ligger ofte sammenknyttet på en madrass, surrer et teppe omkring hodet og begynner å rulle frem og tilbake, forteller kurator. — Han var også med i samlingsstunden. Da den var over, gikk han tilbake til madrassen og teppet og begynte å rulle.

— Er det hans måte å overleve livet på institusjonen? Mange har særegne atferdsmønstre. Skyldes det funksjonshemningen, eller mange års tilværelse på en stor avdeling med mange rutiner?

Personalomsorg

Hvordan føles det å være pleiepersonale på en avdeling for dypt utviklingshemmede? Personalets mentalhygiene er forsømt, mener kurator Fagerlund. De føler seg til sine tider glemt, de også, har følelse av å arbeide i et tomrom. Oppmuntringene er små på denne avdelingen, og de vises liten eller ingen oppmerksomhet. Av en eller annen grunn har personalet for høyerestående klienter også høyere status.

På Karkulla har man de siste årene satset mye på det ytre miljø ved avdelingen. Atmosfæren er rolig og avspent, og det er lagt ned kolossalt arbeid fra personalets side. Klientene greier selv å holde styr på bord, stoler, bilder og blomster.

Hva så når klientene atferdsmessig og fysisk har nådd sitt kompetansenivå?

— Jeg har følelsen av ikke å gjøre noen ting, sa en pleier.

De lever daglig — år etter år — sammen med mennesker de knapt kjenner behovene til og ikke kan snakke med, som opptrer «underlig», som har institusjonspreg og mangler oppfatning om hvordan de vil ha det. Pleiernes egen tilværelse kan til og med påvirkes av klienetnes, bli vag og flytende Visst er arbeidsplassen trygg, men hva kan **jeg** gjøre den til — og hvilken hensikt? Alle kjenner anerkjennelse for å trives i den jobb de utfører.

— Likevel opplevde jeg pleiernes kontakt med klientene som nær og varm, deres største innsats skjer spontant og i det stille, sier Siv Fagerlund. — Dette arbeidet må vi alle hjelpe til med å føre videre.

61 000 KRONER TIL FEM FORSKNINGSPROSJEKTER

— Åndssvakesakens Forskningsfond og Eli Vindeggs Forskningsfond har i 1978 fått ni søknader om støtte til forskningsoppgaver, omfattende i alt kr. 728 748,—, opplyser fondsstyrets formann Christofer Lohne-Knudsen. — Fondsstyret behandlet søknadene i april og har forløpig innvilget vel 61 000,— kr. til fem forskningsprosjekter. Midler er også stilt til rådighet ved vurdering av ytterligere opplysninger i tre søknader.

Disse to forskningsfond, som begge administreres av Samordningsrådet, hadde i fjor en avkastning på ca. kr. 220 000,—, takket være bidrag fra enkeltpersoner og Norges Røde Kors (kr. 50 000,—). Fondenes oppgave er å støtte forskning på alle områder som kan tjene til forståelse av årsaksmekanismene ved psykisk utviklingshemning og føre til bedre metoder ved behandling og opplæring.

Forskningsfondene har som kjent også stillet kr. 10 000,— til disposisjon for spesielle prisoppgaver med innleveringsfrist 15. mars neste år (se Rapport nr. 1—1978).

Årets tildeling går til følgende forskningsoppgaver i Ulefoss, Bergen og Klæbu:

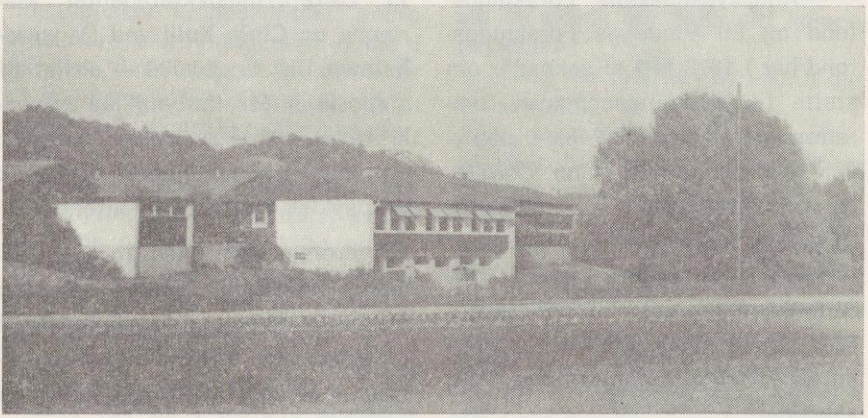
)1 Lærere/musikkterapeuter **Marianne og Chris Knill** ved Dagsrudheimen fikk kr. 10 000,— stillet til disposisjon for utarbeidelse av konkrete musikkterapeutiske metoder og midler i behandling av de fysisk og psykisk svakeste klientene.

2) Professor, dr. med. **Torgeir Flatmark,** Fysiologisk Institutt i Bergen ble av Eli Vindeggs Forskningsfond innvilget kr. 6 000,— til særprosjekt, hvor peptidfunn i urinen hos autistiske barn kan gi grunnlag for forståelse — og muligens danne basis for terapi.

3) Dosent, dr. med. **Per Finne** og ass.lege Erik Bertnes ved Barneklinikken ved Haukeland sykehus i Bergen er bevilget kr. 15 000,— til innkjøp av CMW-antigen til teknisk assistanse for fortsatt undersøkelse av blodprøver hos gravide om cytomegalo-virusinfeksjon som overføres på foster, kan medføre nedsatt intelligens.

4) Klinisk psykolog **Rolf Aarøe,** Hallsetheimen i Klæbu er innvilget søknad om kr. 9 440,— fra Eli Vindeggs Forskningsfond til materialer, reiser, databehandling etc. for forskningsprosjektet: Psykotisk atferd hos psykisk utviklingshemmede.

MED «RAPPORT» TIL KONGSBO

Kongsbo skole og daghjem.

— Det er alltid «bred enighet» i offentlig instanser, i Sosialkomité og Storting, at nå skal psykisk utviklingshemmede få en plass i solen. Men du verden så sent det går. Sykehusplanene her i Kristiansand tar jo alle midler, sukker bestyrer Edith Bjørnestad ved Kongsbo. — Hvor hadde vi stått her i byen, hvis ikke Barnehjelpen hadde vist ansvar og rykket ut med hjelp —.

Kongsbo er daginstitusjon og eneste tilbud til psykisk utviklingshemmede i Kristiansand. Siden første byggetrinn ble ferdig i 1963 — med plass til 25 — er institusjonen blitt utvidet flere ganger og tar nå imot 53 klienter i alderen 2—50 år og dekker over 1000 m². Allikevel har Kongsbo preg av småhusbebyggelse, med forbindelsesfløy mellom små enheter.

«Helhetstilbud»

Busser og drosjer svinger inn til porten klokken 9 om morgenen. Mange av elevene har opptil tre mils vei. Kongsbo har et helhetstilbud, og 27 mennesker tar hånd om dem.

40 av elevene får undervisning, skolen er hensiktsmessig og kan deles opp i smårom etter behov.

Her finnes arbeidsstuer og rene sysselsettingsgrupper. Industrien i distriktet stilte seg positiv til samarbeid da Barnehjelpen rykket ut, og institusjonen har aldri manglet oppgaver. For tiden limes det «stigeben» til Birkeland fabrikker.

— Nå ser vi frem til neste byggetrinn — et vernet verksted, hvor det kan gis tilbud om meningsfylt arbeid **med lønn,** sier bestyrer Edith Bjørnestad.

LANDET RUNDT

Nord-Norge

«Nordlands Fremtid» har i en stor artikkel midtsommers slått opp at Vensmoen har fjernet de lukkede avdelinger for psykisk utviklingshemmede og åpnet dem pånv. Prøven ble satt igang i fjor og det kan nå summeres opp svært gode erfaringer. Personalet og ledelse understreker dog at det er langt igjen før en er kommet dit en vil. De uttaler at målet har ikke vært å ta vare på pasientene, men gi dem den utvikling som er mulig. Alle mennesker har uante ressurser, hos enkelte mer skjult enn hos andre, og målet er å finne frem til ressursene og deretter legge grunnlag for utviklingen av disse. Man forsøker således å gi alle en mulighet for å leve i et miljø hvor en trives, og det å åpne de lukkede avdelinger anser man bare for en begynnelse. Det settes større krav enn før til betjeningen, men lyspunktene er at en plutselig opplever en utvikling hos pasienter, som en tidligere ikke trodde var mulig.

I Rana er man nå interessert i avlastningsmulighetene, fordi feriestengning ved Grube Daghjem skaper problemer, der begge foreldre til psykisk utviklingshemmede barn er yrkesaktive. Formannen i Rana lokallag mener det kan bli lang reise for barna til Vensmoen, og mener den beste løsning selvsagt ville være et avlastningshjem — et tilbud der barna ville fungert i et alminnelig hjemmemiljø den tiden det kan være der. Men hun trodde ikke det var realistiisk i dag, bl.a. på grunn av ressursene.

Fritidsnemnda i Rana har sluttet opp om en stilling om engasjement på deltid som prosjektmedarbeider ved Kulturkontoret. Medarbeideren skal i nært samarbeid med Kultur-

---

«Vuggestuen»

er en liten eksklusiv enhet for de aller minste. Entré, oppholdsrom med kjøkkenkrok, bad, rom til formiddagsluren. Alt er hjemlig og uten institusjonspreg.

— Navnet er hentet fra Danmark, forklarer styreformannen Ragna von Riegen. — Vi syntes det var så vakkert —. Barna her — det er fire av dem — er ellers over «vuggestadiet», snarere for førskolebarn å regne.

Avlastningshjemmet

— moderne rekkehus og koselig hage — ligger bare et stenkast borte og kan ta imot fem pensjonærer for kortere eller lengre opphold. Fire hjelpevernepleiere alternerer om arbeidsfordelingen, og «Huset» er blitt et verdifullt tilbud også for klienter utenfor institusjonen.

— Ennå tror jeg det er bruk for oss «ufaglærte», sier Ragna von Riegen, bossen for et meget entusiastisk og utrettelig styre gjennom alle år. — La oss håpe på at vi i fremtiden får være et supplement til den offentlige innsats.

kontoret stå for den faglige utvikling, juniorklubbtilbud med integrering av psykisk utviklingshemmede.

Vernepleierutdanningen i Nord-Norge har vært gjenstand for en del debatt i den derværende presse, og Nord-Norges avdeling av Norsk Vernepleierforbund har redegjort for sitt syn på dette å legge et slikt utdanningssenter til en institusjon, i dette tilfelle på Trastad Gård. Det er imidlertid helt på det rene at vernepleierutdanningen må revurderes, men foreningen legger ikke skjul på at det kan innebære en viss fare om utdanningssenteret blir permanent på Trastad Gård.

Trøndelag, Møre og Romsdal

Hallsetheimen i Klæbu må utvide skolen. Ved ombygging av eksisterende skole samt et tilbygg vil det nye totalarealet for skolen nesten bli fordoblet. Kostnadsoverslag på 3,3 mill. kroner. I tillegg til dette har institusjonen utarbeidet en utstyrsplan for inventar og utstyr på ca. kr. 350 000,—. Saken fremmes for fylkestinget i Sør-Trøndelag senere i år.

Åfjord kommune er igang med bygging av et prosjekt til 5,75 mill. kroner som man håper skal bli overflødig om noen år. Det gjelder en institusjon til 20 psykisk utviklingshemmede i alle aldre med formål å tilpasse klienter til vanlig liv ute i samfunnet. Det er Sør-Trøndelag Fylke som står for prosjektet. Anlegget ventes innflytningsklart ved årsskiftet. Arbeidet på institusjonen startet i fjor og antas ferdig i høst. Dertil bygges et dagsenter på 590 m^2, og Åfjord kommune skal stå for tilsammen 6 bygninger med betjeningsboliger. Dagsenteret skal gi aktivitetstilbud til de ulike grupper av klienter. På grunn av de store aldersforskjellene, skal dagsenteret bli inndelt i tre deler. En forskoleavdeling, en skole og en yrkesdel. Hovedhensikten er å gi de utviklingshemmede muligheten til å klare seg i samfunnet utenfor.

Hellandheimen har holdt salgsmesse på Åndalsnes med stor suksess. Det var stor interesse for salgsmessen som har ambulert mellom de forskjellige steder de siste årene, og i år var det 6 år siden Åndalsnes ble besøkt siste gang. Det ble solgt for i alt ca. kr. 30 000,—.

Mens vi er inne på Hellandheimen, benytter vi anledningen til å gratulere tidligere vegsjef Kristian Hjort Oppegaard med 80 årsdagen i sommer. Vi kjenner alle hans innsats for Hellandheimen og åndssvakesaken.

Sogn og Fjordane, Hordaland, Bergen

Hordaland Fylkesutvalg tilrår godkjenning av stilling som miljøarbeider ved Knarvik Daghjem — Nordhordlandstunet. Denne stilling skal knyttes til Sagstad skole i Meland for spesialavdeling for psykisk utviklingshemmede.

Rogaland og Agder

Overbelegget på Bakkebø og Nærlandheimen har gjort at Rogalandskommunene er blitt bedt om å hjelpe til å flytte ut klienter til ver-

nede boliger. Et hurtigarbeidende utvalg har foreslått at kommunene driver de vernede boliger for dem som kan — i vanlige boliger med tilsyn bare deler av døgnet. Fylket derimot skal etablere og drive vernede pensjonater i regi av sykehusloven for dem som må ha tilsyn hele døgnet. Undersøkelse viser at 141 trenger vernede pensjonat, mens 106 kan bo for seg selv. Utvalget foreslår også vernede verksteder, overensstemmende med fylkets ansvar. I Haugesund foreligger vedtak om å opprette 50 verkstedplasser for psykisk utviklingshemmede. På Karmøy skal det være grunnlag for verksted med 20—25 plasser. I tillegg til Varatun verksted i Stavanger arbeides med nytt verksted i Ramsvik, og i Ganddal verksted med 25 plasser.

«Fædrelandsvennen» skriver at det går mot «lysere tider for fylkets psykisk utviklingshemmede», hvis Vest-Agder's politikeres løfter innfris etter deres svar på henvendelse fra Marnartuns organ «Kontakt». Alle partiene svarte, noen med forpliktende og konkrete utsagn. (Vi håper pånytt på politikerne).

Vestfold, Østfold

Sommerskole for psykotiske barn startet i Vestfold i juli på initiativ fra foreldreforeningen. Åtte barn nyter godt av dette fireukers-tilbudet i eksternatskolens lokaler i Åsgårdstrand.

9 pedagoger og praktikanter er ansatt. Foreldrene er med på å betale noe av utgiftene, men største delen dekkes over budsjettet til poliklinikken for barne- og ungdomspsykiatri. Dette er andre sommeren et slikt tilbud foreligger og erfaringene fra i fjor var så gode at man håper på at dette kan bli varig tilbud til barn og foreldre.

Foreldreforeningen ved Haavall, Larvikdistriktet, går inn for en omlegging ved Larvik barnehjem og håper at den aktuelle eiendom kan bli nyttet som avlastningshjem/verne-boligtilbud for psykisk utviklingshemmede.

I Østfold kreves revurdering og nyprioritering når det gjelder psykisk helsevern. — Enkelte institusjoner i distriktet er under fylkeskommunens verdighet som behandlings- og bosted, sier politikere til Moss Avis. I tillegg til eksisterende vernede boliger på Øreåsen, blir det nødvendig med bolig for 12 særlig omsorgskrevende klienter. Videre er avlastningstiltak under utredning.

Lyngrabben-elever vil nå gå på Ekholt skole, og det kommer en liten gruppe elever dit som får eget klasserom, men skal delta i de øvrige elevers timer i forming og sang.

Telemark, Buskerud

Fylkesrådmannen i Buskerud har godkjent forslag til romprogram for Hallingdal Daghjem for psykisk utviklingshemmede. Kostnadsoverslaget er på vel 11 mill. kroner, basert på romprogram på 1475 m^2, 14 dagplasser og 8 internatplasser. I

prisoverslaget er inkludert inventar og utstyr, prisstigning i byggetiden m.m.

Hedmark, Oppland

I Nordre Land har skolestyret innført en ny post idet en har foreslått bevilget en slags belønning for en 13-åring som tar seg av sin mongoloide søster. Det fremgår av avisnotat at det ikke var stor uenighet om dette, men at det kunne stå på det rent formelle, nemlig at det ikke var noen budsjettpost for en slik bevilgning. Det ble også vedtatt at utbetaling etter skolesjefens forslag skal gjelde fra 1. januar i år.

På Toftes Gave skal Anne-Lise Hansen begynne å innstudere helsedans for pasientene. Fin terapi både fysisk og psykisk, sier hun. Til å begynne med legges det opp for pasientene på Toftes Gave, med ved juletider skal hun med hjelp fra Lions Club, oppsøke hjemmeværende og andre funksjonshemmede for å få dem med. Det er ikke bare den fysiske treningen som teller, det går også på selvsikkerhet, skikk og bruk og naturlig omgangsform. Senere er det meningen å ta opp bl.a. de funksjonshemmede og så funksjonsfriske, slik at man starter på integrering på omvendt basis.

Oslo og Akershus

Oslo formannskap har bevilget kr. 100 000,— til en forsøksordning for sommer/høst 1978 med såkalt ferie-praktikanter i familier hvor det finnes funksjonshemmede barn. Tilbudet er et ledd i nødvendig helsetilbud til den samlede familie, slik at foreldre får en pause som kan forebygge eventuelt sammenbrudd. Det er også nedsatt utvalg som skal utarbeide planer for avlastningstiltak for familier med funksjonshemmede barn.

Tilbud for psykisk utviklingshemmede i Telemark:

«VÅRT ANSVAR»

En hendig, liten trykksak med eksisterende tilbud til psykisk utviklingshemmede i Telemark foreligger nå til brukere i fylket. Og det er Dagsrudheimen Sentralhjem og Telemark Fylkeslag av NFPU som er ansvarlige for tiltaket, med støtte av Helsedirektoratet.

Brosjyren presenterer institusjoner og daghjem i fylket, foreninger og lag. Det er lagt vekt på fyldige opplysninger om de prinsipper fremtidens omsorg skal utformes etter og hvordan myndighetenes ansvar er fordelt, adresser og telefonkontakter, som gjør den nyttig å ha i skuffen.

— Brosjyren er foreløpig distribuert til alle distriktsleger i fylket, PPD-kontor, sosialkontor og trygdekontor, forteller undervisningsleder **Fred Danielsen** ved Dagsrudheimen. — Andre brukere som er interessert i heftet kan rekvirere det ved henvendelse til Dagsrudheimen, 3730 Ulefoss, eller tlf. 035/49 205.

SKJÆVELAND STRIKKEFABRIKK
Tlf. 18 300 - Ålgård

L. SØRENSEN MEK. VERKSTED
Køhlersv. 3 - Stavanger - Tlf. 89 473

H. LEINE
Levanger - Telefon 81 467
Dame-, Herre- og Ungdomskonfeksjon

Spesialforretningen i
Bluser - Skjørt - Jumpers - Langbukser
CHICONET
Kristiansand S. - Sentralbord 26 392

SCANDIA SHIP-SERVICE
Inneh.: Thore B. Danielsen
MEK. VERKSTED
Rykene, telefon 35 205
Grimstad, telefon 40 095 - 40 088

ERLING HANGREY
Urmaker — Alt i Ur
Torget 2 — 3250 LARVIK — Tlf. 81 743

KVIKK MATSENTER
Alt i dagligvarer
Ternevn. 35 - Tlf. 90 578 - Stavanger

BOSS INDUSTRI
Mek. Verksted
Vågsbygd - Tlf. Kristiansand S. 11 795

MARTON OLSEN
Maskingravør - Alt i maskingraving
Pedersgt. 29 — Telefon 20 215
Stavanger

A/S AUTOR
Spesialverksted for:
Volvo BM - Entreprenørmaskiner
Hiab - Foco Kraner - Hydraulik
Larvik—Tønsberg — Telefon 82 356

IDAR EIDEM
Malermester
Telefoner: 82 115 - 85 255
Kirkegt. 64 - Levanger

«BUSSE»
Godt utvalg i Tobakk
Frukt - Kosmetikk - Papir
Porsgrunn - Telefon 51 729

BRISTOL KAFE
Tlf. 29 353 - Pedersbk. 1 - Stavanger

BYGG-HJØRNET A/S
Alt i Bygningsartikler
Jernbanegt. 17 - Tlf. 82 425 - Levanger

GULVSERVICE A/S
Alt i Renhold og Tepperens
Haldensgt. 7/9 — Trondheim
Telefon 25 345 - 29 659

WINTERS KOLONIAL
Alt i Dagligvarer
Aremark - Tlf. (031) 99 168 - 99 150

VICTORS KOLONIAL
Alt i dagligvarer
Augelandsbk. 51 - Stavanger - Tlf. 85 764

MARTIN KNOPH
Fotograf - Alt i foto
Steinkjer - Telefon 62 217

GUNNAR LENSBERG A/S
(Tidl. Andersen & Lensberg)
Tlf. 29 213 - 29 243 — 3170 SEM
Alt i graving — Opplessing og transport
Eget pukkverk

KINGSRØD TRANSPORT A/S
LANGTRANSPORT INN- og UTLAND
Telex 19317 - Sarpsborg - Tlf. 56 550

SØGAARD VARETREKK
Tlf. (034) 41 380
3630 RØDBERG

SVEN MARTINSEN
Tlf. 53 556 - Vinkelvn. 5, Lande - Sarpsborg
Alt i Markiser - Persienner og Rullegardiner

A. R. KNOPH
Alt i Fiskeredskaper
Steinkjer - Telefon 61 591

STEINKJER TRYKKERI A/S
Avis - Bok - Offset og Aksidenstrykkeri
Steinkjer - Telefon 63 060

OLAV N. ANDA EFTF.
ELEKTRISK FORRETNING
Kleppekrossen - Telefon 89 605
4060 KLEPPE

IVAR KVISTAD
Murmester
Verdal — Telefon 78 394

COMBI-FURULY
Telefon 10 396
COMBI-HAGA
Telefon 11 103
5400 STORD

GNOLDEN GARTNERI
Kjell Kristiansen
Hannestad - Sarpsborg - Tlf. 53 777

Gode kvalitetsklær for jenter og gutter, 2—16 år. Hyggelige priser
JOHNNYS BARNEKLÆR
Prinsensgt. 6 - Moss - Tlf. 54 392
Farmandsgt. 2 - Fredrikstad

TORØD DAGLIGVARE
Kjeld Hansen
Ass. Landhandel
Torød — Telefon Tønsberg 22 360

STEINKJER PUKKVERK A/S
Telefon 62 365
STEINKJER

SILDEOLJEFABRIKKEN SILD
Telefoner: 84 375 - 84 381
7813 Elvalandet

BRØDR. MYRHAUGEN
Murmestere
Trones — Telefon 63 018
SANDNES

Tidens møbler...
KRISTIAN HØLLAND
MØBELFORRETNING
Telefon 61 613 — 4300 Sandnes

ROLF GROTH
Kjøtt og Pølsevarer
N. Bankegt. 6 — Telefon 1615
Halden

LARS T. VIGRE
SKOTØYFORRETNING
Sandnes — Tlf. 61 282

MOSJØEN SKOTØYMAGASIN
C. M. Havigsgt. 14 - Tlf. 70 251
ALT I SKOTØY
Mosjøen

den lille håndverker
Spisested og selskapslokaler
Rådhusgt. 7 - Tlf. 62 741 - Sandefjord

BERG HANDEL
Alt i dagligvarer
Berg st. — Telefon 95 203

Sindre Drevsjø Snekkerverksted
Kjøkkeninnredninger
Dører - Vinduer - Furumøbler
Telefon Engerdal 6192

WILLIAMS KAFETERIA OG SELSKAPSSERVICE
Dronningensgt. 5-7 - Tlf. 65 100 - Sandefjord

ODDVAR EIKREM A/S
Aut. install.
Telefon (071) 47 711
6023 FISKARSTRAND

BRØDRENE LIE
Jærplast
Sandnes — Tlf. 61 316 - 63 425

BENSINSERVICE A/S
S. innfart - MOSJØEN - Tlf. (078) 71 023
Vask - Smøring - Oljer - Rekvisita - Petroleum - Fyringsolje - Kvikkservice - Kiosk
Seddelautomat
Velkommen til: Mobil

OLAF SKRETTING
Bakeri — Konditori
Sandnes — Telefon 64 529

S. VOLLAN
Serviceverksted
Sjøgt. 41 - Tlf. 71 575 - Mosjøen
Victor - Husqvarna - IBM - Citizen
Regnemaskiner - Kassaregister

KJELL HANSEN & CO.
Motorverksted
Brygga 2 - Telefon 62 185 - Sandefjord

BLOMSTERBUA
Inneh. Svein H. Haustreis
Sjøgt. 29 - Mosjøen - Telefon 71 335

BILREK.
Bjørn Rist & Co.
Telefon 1 574 - Kirkenes
Telegr.adr.: «Bilrek»
Opel - G.M.C. - Bedford - Vauxhall Chevrolet
Oljer - Bensin - Bilgummi - Rekvisita
Forsikring

HALLVARD ENGER
2870 Dokka - Telefon 73 og 75
Stedets Glassmagasin

LANDS GJENSIDIGE BRANDKASSE
2870 DOKKA
Telefon 154
Avd.kontor: HOV - tlf. 251

NOREMA A/S
Sentralbord 25 090 — Vangsvelen 100
2300 HAMAR

SVERRE BJERKELI
Alt i Kjøtt og Pølsevarer
Telefon 23 505 — 2300 HAMAR
Husk Pølsebua på Østre Torg

A. FREDRIKSENS EFTF.
Bakeri - Konditori
Flekkefjord — Telefon 22 546

VÅLAND DAMPBAKERI
Muségt. 46 — 4000 STAVANGER
Telefoner: (045) 21 710 - 30 197

AAS KAFETERIA - KIOSK
v/riksvei 10 (Drammen—Kongsberg)
38 km fra Drammen, 3,5 km fra Kongsberg
Småretter - Smørbrød - Kaffe - Camping
Anledning til fiske
Telefon Kongsberg (034) 32 142

Besøk
BOLLA KONDITORI
Skagen 14 — Stavanger — Tlf. 20 895

MELLEMSTRANDS TREVAREINDUSTRI
MØBELPRODUKSJON
Vigrestad — Jæren
Telefon Vigrestad 87 130

LARS GRØNVOLD
Byggmester & Entreprenørforretning
Lillehammer — Sentralbord 51 636

LYSKILDEN
Alt i Belysning - Godt utvalg i Smijern
Torvgt. 3, Hønefoss - Telefon 21 110

E. SOLBERG & CO. A/S
Råde - Telefon (032) 84 211
Alt i Jern- og Bygningsartikler

RING SVEIS
Veimoen 100 - Hønefoss - Tlf. 22 820
Alt i Plate- og Stålkonstruksjoner

BJARNE INDSETVIKEN
Serviceverksted
Stabellsgt. 12 - Tlf. (067) 23 809 - Hønefoss

GUNDERSENS KAFFE
Byens beste
E. GUNDERSEN
2200 Kongsvinger

GULV- OG TAKBELEGG KOMPANIET
Inneh.: Brødr. Myklebust
Postboks 170 — 4051 Sola
Tlf. 50 807 - 50 832 — Stavanger

SOLA FERDIGMAT
J. Steine
4050 Sola — Telefon 50 180

M. VETRHUS
Aut. elektrisk installatør
Sola — Tlf. 50 383

EGIL TØSSEBRO
Byggmester
Øvre Kolstien 34 — Telefon 28 07 97
5030 Landås — Bergen

EINAR GABRIELSEN MØBEL- OG TREVAREFABRIKK A/S
4070 Randaberg - Telefon Stavanger 40 166
Spesialitet: Bo-kjøkken

POLYTANK A/S SANDEFJORD
Glassfiberarmert plast
Telefon 71 406

HAALAND & THUESTAD A/S
Entreprenørforretning
Kopervik — Telefon 51 205

GLASSMESTER SVERRE SALTVEDT
Alt i glass
Haugesund — **Tlf. 24 286**

MÅNDALEN BYGG
Byggmester - Entreprenørforretning
6386 Måndalen — Telefon 20 440

SIVILINGENIØR
JOHANNES URHEIM
M.N.I.F. — M.R.I.F.
5801 Sogndal - Tlf. (056) 82 100 - 314 - 594
Rådgivande ingeniør i byggeteknikk
Prosjektering - Byggeleiing

INDUMONT A/S
Mek. Verksted — Industriservice
Jernbanealléen 27 - 3200 SANDEFJORD
Telefon 64 195

NORD KARMØY SVEIS
4260 Torvastad - Tlf. Haugesund 39 971
Alt i lastebilutstyr

A/S LERUMS SAFTFABRIKK
Tlf. 056/82 100, l. 52 - 483 - 5801 Sogndal
Kvalitetsprodukter i Saft og Syltetøy
Salg over hele landet. Lerums Safter og Syltetøyer er garantert rene naturprodukter, tilsatt kun sukker

SELJE SKJORTEFABRIKK A/S
6740 SELJE - Sentralbord (057) 56 101
Spesialitet: **Selje Uniformskjorter**

AAMOT FORBRUKSFORENING
3340 Åmot i Modum
Telefon: Butikk 85 43 20 - Kontor 85 42 66
ALT PÅ ETT STED

Kongsberg — Hønefoss — Larkollen — Gjøvik — Moss — Trondheim
Ålesund — Nesbyen — Vennesla — Tønsberg — Kongsvinger — Brandval

ROBERT VARPE TREVAREFABRIKK
Smidsrødvn. 87 - Tønsberg - Tlf. 21 345

VESTFOLD FERDIGBETONG A/S
Inneh.: A. Rui
Ferdigbetong i alle kvaliteter
Tønsberg Telefon 13 927
Sandefjord Telefon 67 202

KONGSBERG
I nye moderne lokaler i byens sentrum finner De banken vår
Vi ser fram til Deres besøk
Hilsen
SANDSVÆR SPAREBANK

K. DALEN KJØTTVARE
Telefon (071) 22 780 - 6000 Ålesund

SVERRE BRODAHL
SPORT - CAMPING - FISKEUTSTYR
SKI - VÅPEN
Stabellsgt. 13 - Hønefoss - Tlf. 22 888

A. H. EIDAL
Moderne møbler — Radio — TV
Nesbyen

MAGNE SMEDSTUEN
Karosseriverksted
Gjøvik — Telefon 72 805

VENNESLA FYSIKALSKE INSTITUTT
Inneh.: Fysioterapeut Svein Haugland
Vennesla — **Telefon 55 201**

PARK KAFETERIA
Gjøvik — Telefon 71 237

A/S TRONDHJEMS PAPIR- & PAPFABRIK
Trondheim — Telefon sentralbord 35 020

KR. GÜNTHERS EFTF.
Blikkenslager
Spesialverksted for rustfritt stål
Moss — Telefon 52 049

SANNE HEIS A/S
Automatiske Heiser
S. Bulls gt. 12 — 6000 Ålesund
Telefon (071) 25 465

MOR OG BARN A/S
Spesialforretning i Mammatøy og Barnetøy for 0—8 år
Skoggt. 8 — MOSS — Tlf. 54 288

GULVSENTERET
R. Hellenæs
Ø. Torvgt. - Gjøvik - Telefon 71 528

NILS VIKEN
Nygard st. pr. Gjøvik
Assortert forretning

Østlandske Vindu & Dørfabrikk
Brandval — Telefon Kongsvinger 25 221
Produsent av koblede utslående hus- og hyttevinduer

BØRGE UNDHEIM
Hønseri
BRYNE — Telefon 84 355
Bankforbindelse: Time Sparebank
Postgiro 6 66 61

GISKES FISKEFORRETNING
Inneh.: Arne Knudsen
Ålesund - Tlf. forret. 23 446 - Privat 37 961

PER J. SKJERVAGEN
Gullsmed
7460 RØROS
Alt i premier

ANDERSSONS GARTNERI
Tlf. 19 325 - 7053 Ranheim
BLOMSTERHJØRNET
Håkon Jarlsgt. 2 - Tlf. 25 348 - 7000 Trondh
Alt i blomster og dekorasjoner

P. JULS SANDVIG
Ålesund

VATNE LENESTOLFABRIKK
Telefon 25 - Vatne

SIVILINGENIØR
OLE HELMER SJO
M.N.I.F. — M.R.I.F
Rådgivende ingeniører i byggeteknikk
Bryne — Telefon 81 568

Besøk
HALDEN MØBELFORRETNING
ALT I MØBLER
Repslagergt. 19 (tidl. Dovre Skofabrikk)
Halden — Telefon 82 534

MOLDE MØBELSENTER
Alt i Møbler
6450 Hjellset — Telefon 42 298

H. OVERVAAG
Møbelforretning
Tlf.82 663 - TROMSØ - Etb.år 1898

SIGURD SAGEN A/S
Sagen Båt 30" — Sagen Båt 24"
4320 Hommersåk - Telefon (045) 79 102

SANDNES MARKISEFABRIKK
Terje Rovik
Ganddal - Telefon 73 294

KIRKEGATENS KJØTTHANDEL
Alt i Kjøtt — Flesk — Pølser
Kirkegt. 55 — Ålesund — **Tlf. 24 268**

OS MATSENTER
Alt i dagligvarer
Gimlevn. 1 - Tlf. 82 653 - Halden

TROMS KRAFTFORSYNING
TROMSØ

KNUT OFSTAD
Gullsmed
Namsos — Telefon 72 662

Greåker Glass- og Rammeforretning
Inneh.: Erling Jensen
Utfører alt i glassarbeide
Greåker — Tlf. 61 523

TVETERS BARNEKLÆR
Storgt. 7 - Kongsvinger - Tlf. 14 3 22
Vi selger kvalitetsvarer fra 0 til 12 år
Distriktets største utvalg

BRATTÅS RØR OG SVEIS A/S
Fredrikstad — Tlf. (032) 11 832
Alt arbeide av rør — stål og bronse kobber og rustfritt stål utføres fagmessig

Gullsmed
ROLF GRUDE
Glommengt. 19 - Tlf. 15 976 - Kongsvinger

KARL JOHANSGATENS BENSINSTASJON
Bensin - Oljer - Service
Sarpsborg — Telefon 53 506

SPORTSMANN A/S
Spesialforretning i idrettsutstyr
Postboks 295 - Fredrikstad
Telefoner: 13 281 - 15 130 - 15 108

Ogndal Bil & Landbruksverksted A/s
P.å. Rute 9 - Steinkjer - Tlf. 44 117

HAVSØ KOLONIAL
Alt i Dagligvarer
Egersund — Telefon 91 448

ODDVAR MELING
BYGGMESTERFORRETNING
Drivgarnsvn. 13 — 4020 Buøy
Telefon 47 450

STEINKJER VULKANISERING A/S
Hjulavbalansering - Banepålegging
Montering av ispigger
Steinkjer - Telefon 61 639

TORVALD SÆTRE
ELEKTROINGENIØR
Strandvn. 10 — tlf. 26 1920
5031 Laksevåg

Jernkonstruksjoner - Oljefyringstanker
Dører og Porter - Trykktanker
Cyklonanlegg
EINAR ØGREY
Mek. Verksted
Vågsbygd - 4600 Kr.sand S. 1 Tlf. 12325

FØLLING HANDEL
Følling, Steinkjer — Telefon 47 022
Alt i Dagligvarer — Bensin

EIGERØY SLIPP & BÅTBYGGERI
Egersund — Telefon 91 898
Reparasjoner av Stål- og Trefartøyer
Slipper fra 120 til 180 fot

HANS HAGEN
Mekanisk Verksted
Nye Teglverksvei 19 - 4600 Kristiansand S.
Postboks 1055 — Telefon 24 4 38 - 15 6 25
Postgiro 30 61 96
Bankgiro 9405.05.21367

FISKCENTRALEN A/S
Telefon 50454 — Porsgrunn

Besøk
ELVINE KAFETERIA
Marvikveien 2 b - 4600 KRISTIANSAND S
Telefon 26 880
Assortert middagsmeny
Hjemmeservering — Lokalutleie

GRO'S MAGASIN Ø-TEKSTIL A/S
Klær til hele familien - Lave priser
Storgaten- -Telefon 52 318 - Porsgrunn

SANDSJE MEK. VERKSTED
Inneh.: Skorge og Kleppan
3160 STOKKE — Telefon 36 340
Fabrikasjon av:
Trebearbeidingsmasker og Verktøy

TEAM ELECTRIC A/S
Telefon 51 350 — Porsgrunn

LILAND TEXTILHUS
Jernbanegt. 11—13 — Telefon 50 873
3900 PORSGRUNN

LILLESTRØM KONFEKSJON
LILLESTRØM
HERRE-. GUTTE- og PIKEKLÆR

HANDELENS HUS
Restaurator Mork - Selskapslokaler og Bar
Storgt. 23 - Tlf. 73 725 - Kristiansund N.

MØBELBRYGGA A/S
Alt i Møbler og Utstyr
Kristiansund N. - Telefon 78 097

INGOLF MOLVÆR
Fotografisk Forretning
Postboks 1 - Tlf. 40 314 - Spjelkavik

MØBLER OG BÅTINNREDNING
Vi utfører innredning på alle typer båter
Storveien 25 - Tlf. 27 180 - Gressvik

MELØEN MEK. VERKSTED
Kristiansund N. — Tlf. 71 838
Monteringer og Motorreparasjoner

PARK KONFEKSJON
Sol. Jørgensen
Tlf. 74 764 - Privat 78 376
Skolegata 16 — 6500 Kristiansund

H. OSDAL & CO.
Kjøtt- & Fiskematforretning
Spjelkavik - Telefon 40 246

KLOSTER ELVERHØY
ENTREPRENØRFORRETNING
2300 Hamar

BOWLERS STEAK HOUSE
Kirkegt. 7, Kristiansand S. - Tlf. 29 009
Godt spisested!

FINN MALTERUD
Gjøvik — Telefon 72 125
Volvo-forhandler

Siv.ing. Arve Snuggerud & Co.
Storgt. 20 — GJØVIK — Tlf. 73 528

A/S TRE OG FLIS
Alt i Gulvbelegg — Parkett
Blomsterdalen — Telefon 76 674

WILLY DREYER
Aut. Rørleggerforretning
Vann — Varme — Sanitær
Telefon 62 165 — Sandefjord

A/S CURINGSENTRALEN
Strandgt. 3/5 — Gjøvik
Sentralbord 74 0 09

Framnes Grillkiosk
Telefon 61 891 - Sandefjord
Skjellhuset Grillbar
Telefon 70 160 - Sandefjord
Karl Hem & Co.
Kylling - Hamburgere - Koteletter - Ships
Pølser - Mineralvann etc. - Tobakk

TEIGENS MASKINFORRETNING
Landbruksforretning - Reservedeler
Steinkjer — Telefon 61 194

BILSERVICE A/S
Aut. Fordforhandler & Verksted
Viking Redningsstasjon
Mobil Bensin og Oljer
Egersund — Telefon 91 050

AGDER METALLVAREFABRIKK
Stenklev, Arendal — Tlf. 21 227

For god — nybrent kaffe
Legg veien om
KAFFESPESIALEN
Storgaten 11 - Sandefjord - Tlf. 62 555
Husk kaffe-automaten
Den står til tjeneste døgnet rundt

Arendals Fysikalske Institutt
Telefon 21 038 — Arendal

Ta meget — Betal lite
ARENDAL TEKSTILHUS
Telefon 24 778

TROLLGÅRDEN
Møbelforretning
Sandefjord - Tlf. 73 378
Spes.: Salonger og Veggseksjoner

DRANGEID SNARKJØP
Alt i Dagligvarer
Flekkefjord — Telefon 22 763

KOBBERVIKDALENS PUKKVERK
HOLMENS GRUSTAK
Inneh.: Erling K. Holmen
Drammen - Tlf. 81 88 10 - 81 88 11

ALF RØNNING
Blikkenslagerforretning
Sparbu — Telefon Steinkjer 43 244

EINAR BRÅTHEN
Alt i kjøtt - Pålegg og Pølsevarer
Selbak Torg — Telefon 14 103
1650 Sellebakk

A/S METTES
Alt i Damekonfeksjon og Trikotasje
Nygårdsgt. 49-51 - Tlf. 16 398 - Fredrikstad

MØBLER & LYS A/S
Alt i Møbler og Lamper
Sellebakk — Tlf. 14 341

Benytt
SAMFUNNSKAFEEN
Et hyggelig og godt spisested
Namsos — Telefon 72 556

JOHAN SANENGEN A/S
Glassmesterverksted — Glass-sliperi
Thorbjørnsensgt. 17
Tlf. 12 501 — Fredrikstad

ARNOLD ANDREASSEN
Murmester
7800 NAMSOS — Telefon 72 257

HUSTAD MØBLER A/S
Telefon 72 299 — Namsos

EVENSEN & EVENSEN
Aut. Entreprenørforretning
ALT I MUR - TRE - BETONG
Tlf. 52 147 — Lillehammer

HOTELL KRONEN
Lillehammer - Telefon 51 600
Dronningensgt. 5-7 — Telefon 62 286

KARL HOLM
Slakter og Pølsemakerforretning
Arendal — Tlf. 21 134

FOTO-OLSEN A/S
Verftsgt. 6 - Telefon 72 428 - Namsos

H. & E. DAHLEN
Kran og Transportforretning
Lillehammer - Sentralbord 53 052

HURRØD MATSENTER
Alt i Dagligvarer
Hurrød - Tlf. 27 580 - 1620 Gressvik

SKOFTERUDS DAGLIGVARE
Frank Skofterud — Alt i Dagligvarer
Heibergsgt. 17 - Tlf. 20 370 - Fredrikstad

LEVOLD & STEINSBEKK
Fiskeforretning
Namsos - Telefon 72 773

Benytt
HÅGENSENS FOTO
Namsos - Telefon 72 436

HAGEN's GLASSVERKSTED
2240 Magnor - Tlf. (066) 37 206
Alt i dører og vinduer

GARDINER — TEPPER
SVELLAND
Byens utstyrsmagasin
Haraldsgt. 140 - **Haugesund - Tlf. 21 222**

RITO KJØTT A/S
Reinsvoll - Telefon (061) 97 697
Hønefoss - Telefon (067) 22 122

LORENTZ LARSEN EFTF.
Alt i Fotoutstyr
Skien - Telefon 23 788

ÅSEN FABRIKKUTSALG
Telefon 86 574 — 7632 Åsenfjord

K. BJØRKEN
BAKERI og KONDITORI
7630 ÅSEN — **Telefon (076) 86 174**

LØVÅS MEK. VERKSTED
Lura - Sandnes - Telefon 61 378
Produksjon av Containere

DRAMMENS SVEISEVERKSTED
Bjørnstjerne Bjørnsonsgt. 104 - Drammen
Telefon 81 91 90
ALT I SVEISEARBEID
Utleie av mobilkran

AUSTAD SUPERMARKED
Rolf Larsen
Drammen — Telefoner **81 85 95 - 81 85 96**

Besøk
GRILLEN KAFETERIA
Ø. Storgt. 4—6 — Telefon 83 19 36
3000 DRAMMEN
Hjembakte kaker — God mat
Levering av snitter og koldtbord

Fevangs Anker Batteriservice
Alt i Batterier og Radiatorer
Sandefjord — Telefon 63 274

Hval Sveise- og Karosseriverksted
Alt i skader og oppretting
3510 Sokna - Tlf. (067) 45 555

LIGO SHOPPING A/S
DRAMMEN — Sentralbord 82 21 81

Tromsø Fryseri og Kjøleanlegg A/s
Produksjon av:
Frossen filet, Kvalkjøtt etc.
Telefon 82 060 — TROMSØ

TROMS FISKARFYLKING
Postboks 59 - 9001 Tromsø
Tlf. 82 056 - Sekr. Petersen priv. 83 099

KNØTTENE
Inneh.: Annbjørg Sørensen
Alt i Barneutstyr
6030 Langevåg - Telefon 48 001

SKOTØYMAGASINET
Telefon 3076 — ÅRNES
Skotøy — Herreekvipering
Sportsartikler — Møbler

EIVIND J ALHAUG
ENTREPRENØR
Hamar — Tlf. 22 954

BRØDRENE GALGUM
SNEKKERVERKSTED
Dører og Vinduer
Spesialitet: Stjernevinduer
Telefon 065/33 203 — 2310 STANGE

STÆRKEBYE TRYKK
Alt i trykksaker
3051 Mjøndalen - Tlf. Drammen 82 62 56

WOLD & HANSEN
Lerdalsgt. 21 - Strømmen
Telefon 71 22 67
Blikkenslageri - Alt i bygningsarbeide

STANGE ELEKTRISKE
Elektrisk forretning
Aut. installatør
Telefon 31 614 — Stange

IVAR HJELLE
Byggmester
Sjømannsveien 24 - Ålesund - Tlf. 25 816

TRYGVE BROVOLD
Alt i Kjøtt - Pølsevarer og Pålegg
2310 Stange - Telefon (065) 31 412

BYGGEVARER A/S
Stenerød - HALDEN - Telefon 84 880
STAR
kjøkken- og garderobeutstyr

JOHN WIIK's EFTF.
Kjøkkenutstyr - Jernvarer
Ålesund - Telefon 21 873

JØRGEN HELLAND
Byggmester
Hafrsfjord — Stavanger — Tlf. 55 332

Larsen Freseverktøy
K. LARSEN A/S — Verktøyfabrikk
Stokke — Telefon 86

LARS E. TENNØE
ASS. FORRETNING
6270 BRATTVÅG — Telefon 3

SVERRE MAGNUS GISET A/S
Optiker
Hamar — Tlf. 21 230

RADIO OG TV-TEKNIKK A/S
Telefon 22 897 — 4800 Arendal

ARENA A/S
Tlf. 24 860 - 24 861 — 4800 Arendal
Nærmest Jernbane og Brygge

BENYTT
Geo Selskapsmat
GEO VARESENTER
Åsgårdstrand - Telefon 81 004

OLAVSENS ELEKTRISKE
Aut. Installatør
Fredrikstad — Telefon 15 275

A/S DANTHERM
Varmluftaggregater
Tønsberg — Telefon 12 121

HUMLEN INDUSTRI A/S
6020 Vegsund
Telefon Ålesund 41 360

BARDA HOBBY A/S
Alt i Hobby og Leketøy
1600 FREDRIKSTAD — Telefon 16 340

Når det gjelder KJØTTVARER — gå til
OLE OLSEN
Innehaver: Kjell Olsen
Brogaten, Fredrikstad — Tlf. 12 197

Kvalitet i ordet -Kvalitet i bordet!
A/S KVALITETSMØBLER
Vegsund - Tlf. Ålesund (071) 49 995

Besøk
ODDS KONDITORI
Aarumgården - Tlf. 11 769 - Fredrikstad

GJØEN & CO. A/S
Maling- og Lakkfabrikk
Torvikbukt — Telefon 711 - 719
— Elias Hansen —

Torgersens Møbelmagasin A/s
Alt i Møbler
Mossevn. 43 - Tlf. 13 720 - Fredrikstad

REKKEVIK BRUK A/S
Listverkhøvleri
3260 Ø. HALSEN — Telefon 85 310

E. NORBOTTEN A/S
STEINKJER
Telefon sentralbord (077) 61 170

MOBIL-STASJONEN
Inneh.: Per Johansen
Bensin - Olje - Smøring - Service - Kioskvarer
Tlf. 14 411 - Borge - Fredrikstad

HELMUTH JENSEN
Herrefrisørsalong
Glemmengt. 1 - Tlf. 13 707 - Fredrikstad

CAMPELENS NOT- OG TRÅLERVERKSTED A/S
Lasse Damgård
Egersund — Tlf. 90 370 - 91 295

NORSK INDUSTRIGRAVERING
Inneh.: T. D. Dahlstrøm
Prestevn. 5 - Tlf. 12 728 - Fredrikstad

A/S SERVICE
Ålesund — Telefon 21 517
Radio — TV

AUDNA BRUK
Alt i trelast for nybygg og reparasjoner
Sør-Audnedal — Telefon 65 140

VOSS ELEKTRISITETSVERK
VOSS

OSCAR VISTE & CO.
5700 VOSS — Telefon 11 054
KOBBER- og BLIKKENSLAGER
Nybygg og Reparasjoner

Hundhammer Eskefabrikk A/S
Konditoresker — Smørbrødesker
Trådstiftesker — Fittingesker
Meieriemballasje
Mariero — postadr. 4010 Stavanger
Hillevåg - Tlf. Stavanger 86 503, 90 385

A/S LEO AANONSEN
Prostebakken — Stavanger
Telefon 20 330

EINAR DANIELSEN A/S
Gullsmed
Keiser Wilhelmsgt. 25
Ålesund — Telefon 21 985

RYGG MASKIN A/S
Autorisert Entreprenørfirma
Randaberg - Stavanger
Telefoner: 40 660 - 41 811

OSVALD AARSHEIM
Mek. Verksted
Forus - Stavanger — Telefon 78 275

JONAS H. MELING
Landbruksprodukter
Brattebergsgt. 25 - Stavanger
Sentralbord 32 074

PUCK & FALKVIK A/S
Spesialforretning i Skinn og Lærvarer
Ålesund - Tlf. 22 957

ERLING HALVORSEN
Entreprenørforretning
Avd. Bergsgt. 22 - Stavanger - Tlf 28 749

BERGH'S METALL
Skiltfabrikk
Tollbodgt. 22 - DRAMMEN - Tlf. 83 26 26

TRANBERG A/S
4000 Stavanger — Sentralbord 29 086
Skipselektrisk materiell

Fotograf
STRAND
Kongsberg

TORGER NAVERSEN
Aut. Rørleggerbedrift
STAVANGER
Telefon 23 383

Utgiver:
SAMORDNINGSRÅDET FOR
ÅNDSSVAKESAKEN I NORGE
Torggt. 10, Oslo 1
Returadresse: AUG. HANSSENS FORLAG
ØVRE SLOTTSGT. 5, OSLO 1

Vi leverer også
HYDRAULISKE
vripropelleranlegg
A/S HEIMDALMOTOR
Molde — Tlf. 52 155

MANDALS SPAREBANK
Mandal
*
Etablert 1840

SIGURD HESSELBERG
TRONDHEIM A/S
7000 Trondheim
Telefon (075) 37 050

ÅLESUNDS LYSKOPI
Tollbugt. 6,4. etg. Tlf. 21 725 - Postboks 74
Ålesund

MALERMESTER
JOH. BAKKELI
(Inneh. malermester Sverre Bakkeli)
Bygnings-, skips- og skilt-maling
Tapetsering — Gulvbelegg
Etabl. 1914 — Telefon 62 166
— HARSTAD —
Distriktets største forretning i bransjen
Egen farvehandel

SKI BYGG
Telefon 87 19 60
Bygningsartikler

Mange bauger fører til Fredrikstad
Linjeagenturer — Skipsmeglere
MØRCKS EFTERFØLGERE A/S
Fortolling — Spedisjon
Postboks 3 — 1601 Fredrikstad
Tlf. 15 800 - Telegr.adr.: «Just»

Grafia Boktrykkeri, Oslo